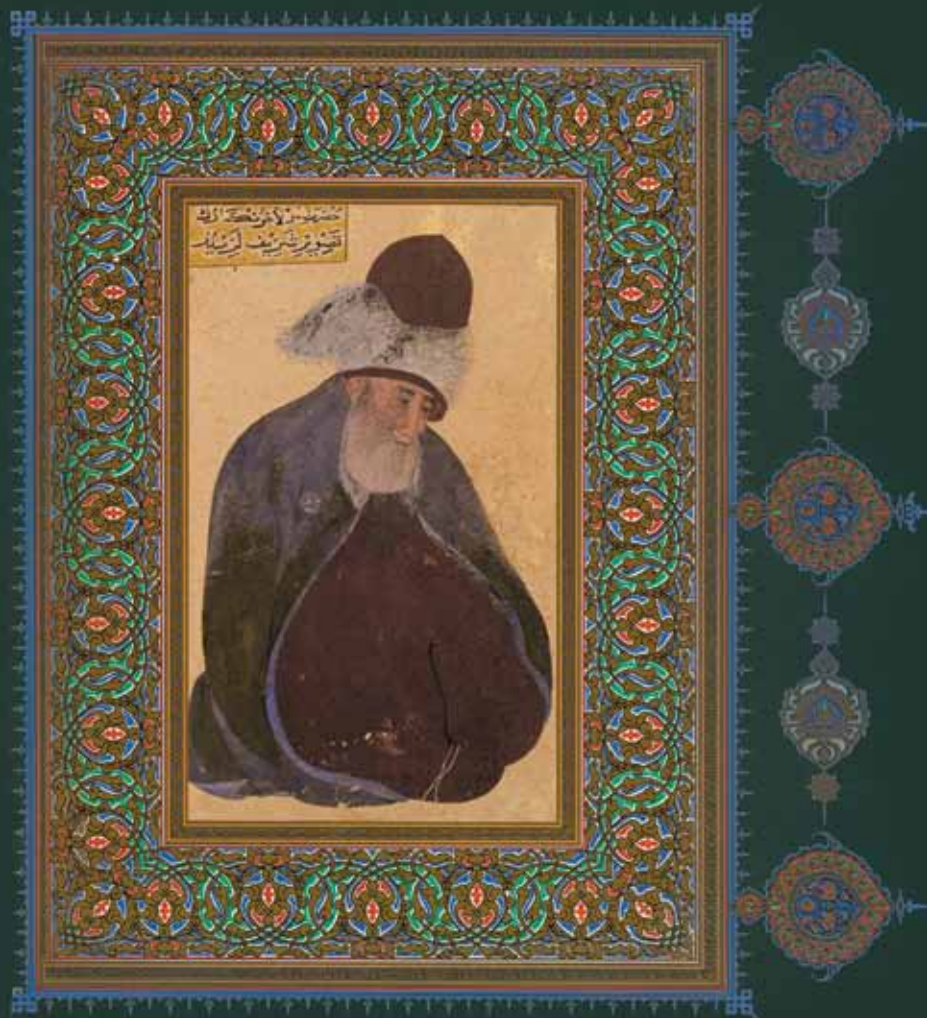

mevlâna eserlerinin yazmaları

نسخه های خطی آثار مولانا

manuscripts of mawlânâ's works

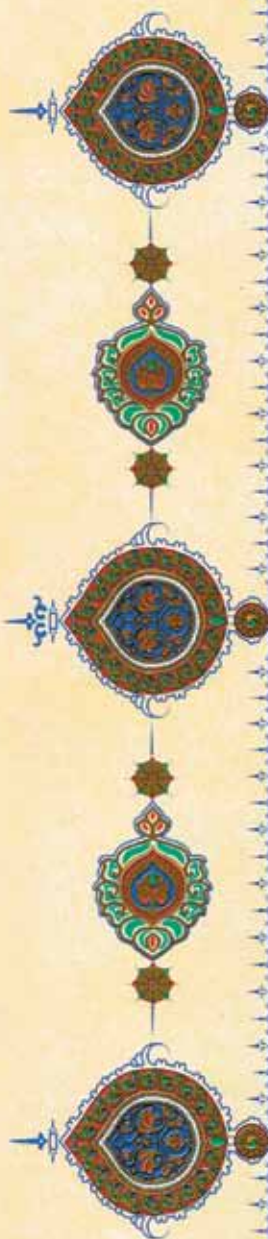
harflerdeki mânâ

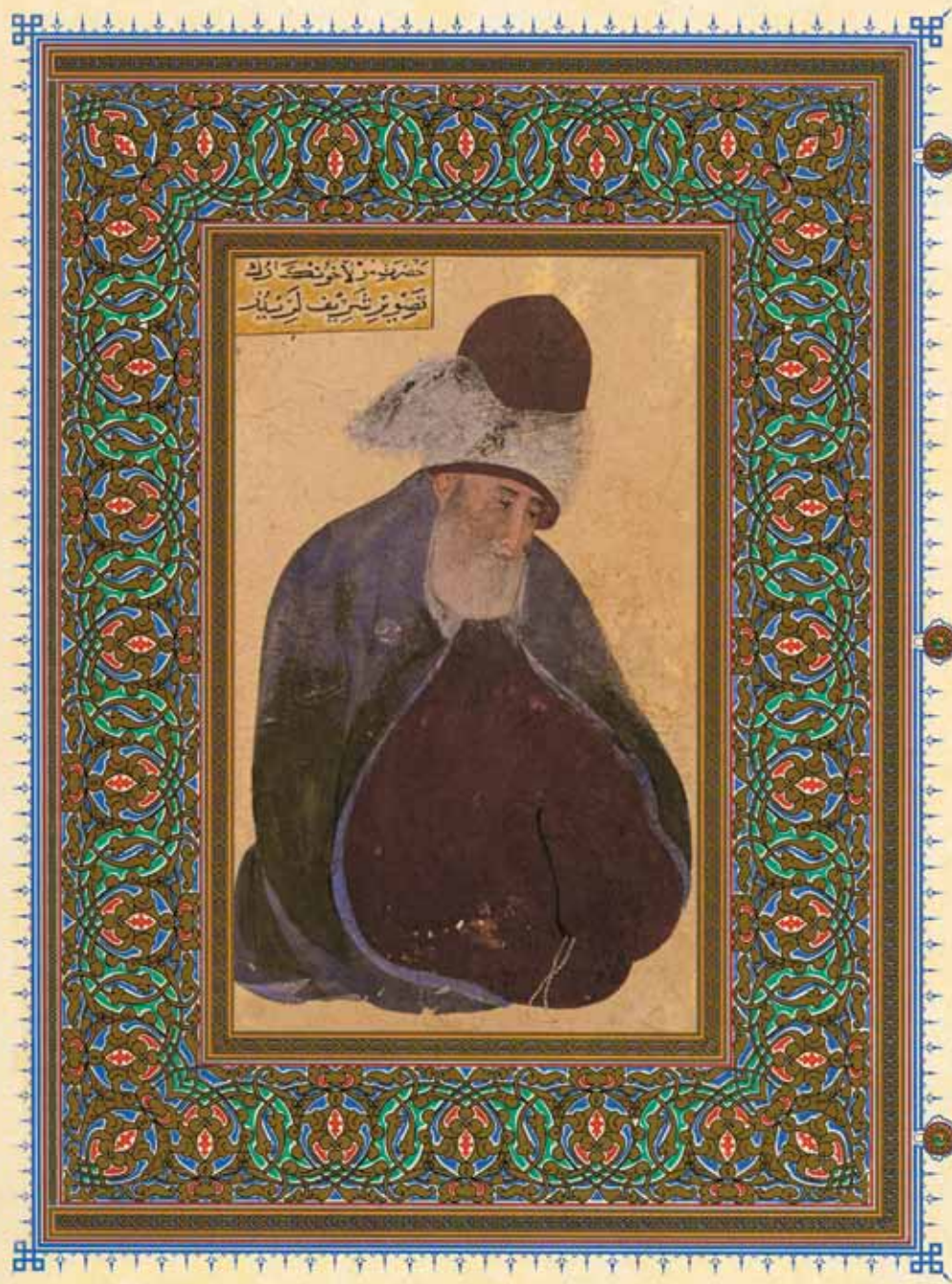
معنی در حروف

the meaning in the letters

بشنوا این سخن شکایه کند
 کز نسیان تا مرا بریده اند
 سینه خواهم شرحه شرحه از ترا
 هر کسی ز دور ساند از اسیر لبت
 من هر چه عیبی تا لای شد م
 هر کسی از لبت بجز شد بای پس
 سرت من از ناله من دور نیست
 تن ز جان جان ز تن مستور
 آتش از زبانک تا بر نیست یاد
 آتش عشق کاندگی فناذ
 فی جریف هر که از یاری برید
 محبوبی زهری و تر باقی کاید
 فی چل شب راه پر خون بکند
 پیم این هوش چیز بیون نیست
 در غم مار و زها بیکاه شد
 روزها کز کوف کوز با نیست
 هر که جز ما بی زابش سیر شد
 در نیابند حال بخته صبح خام

از جلدیما چکایه کند
 در نغمه مردم و زون تا لید نلد
 تا با کوم شرح درد داشیاق
 باز بویید روزگار وصل بجز
 چغنی بلبلان خوش حالان شد
 از دور و ز من بعبه سراسر
 یک چشم و کوشن آن نور نیست
 یک کس را دید جان دستور
 هر که این آتش نل از نیست یاد
 جوش عشق کاندگی فناذ
 بردها اش بردهای ما دید
 محبوبی دساز و مشتاق کاید
 قصه های عشق بخون بکند
 سر زبان آشتی جز کون نیست
 روزها با سوزها همراه شد
 تومان ای آنک چون تو با نیست
 هر که بی دور نیست و شرح بر شد
 پس سخن گزناه با یزد و السلام

سید محمد علی خان
تقدیر شریف از سید

harflerdeki mânâ
معنى در حروف
the meaning in the letters

hazırlayan / بکوشش / edited by
Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

katkıda bulunanlar / دست اندر کاران / contributors

Doç.Dr. Yusuf ÖZ
Yrd.Doç.Dr. Hakan KUYUMCU
Arş.Gör. Şafak ALTUNSOY

mevlâna eserlerinin yazmaları
نسخه های خطی آثار مولانا
manuscripts of mawlânâ's works

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ MEVLÂNÂ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

دانشگاه سلجوق السنیوی تحقیقاتی مولانا

SELÇUK UNIVERSITY INSTITUTE OF RUMI STUDIES

ISBN: 978-975-448-198-3

KONYA / TURKEY / 2011

SUNUŞ

1975 yılında kurulan Selçuk Üniversitesi bugün 22 Fakülte, 1 Devlet Konservatuvarı, 6 Enstitü, 5 Yüksekokul, 22 Meslek Yüksek Okulu ve 20 Araştırma ve Uygulama Merkezi ile ülkemizin en büyük üniversitelerinin başında gelmektedir. 3 bini aşkın öğretim üyesi ve görevlisi, 80 bini aşkın öğrencisi, binlerce idari çalışanı ve yaptığı bilimsel çalışmalar ile Konya'nın ve ülkemizin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Selçuk Üniversitesi olarak Konya'mızın en önemli kültürel değerlerinden biri olan Mevlâna Celâleddin-i Rumî ile ilgili de önemli çalışmalar yapmaktayız. 2005 yılında Hz. Mevlâna ile ilgili ülkemizin ve dünyanın ilk akademik kurumu olan **Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi**'ni kuran Selçuk Üniversitesi, 2010 yılında bu Merkez'i Enstitü'ye dönüştürerek (**Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü**) daha kapsamlı bilimsel çalışmalar yapmak ve bu sahada eksikliği yoğun olarak görülen uzman yetiştirmeyi hedef edinmiştir.

Hz. Mevlâna ve Mevlevîlik Kültürü ile ilgili ulusal ve uluslararası bilimsel etkinlikler düzenleyen ve önemli temel eserleri yayın hayatına kazandıran **Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü**'nün yapmış olduğu önemli çalışmalardan biri de ülkemiz kütüphanelerinde bulunan konu ile ilgili yazma eserleri dijital olarak bir kopyasını Konya'da toplayarak bilim adamlarına kolaylık sağlamaktı. Üç yılı aşkın bir zaman zarfında yapılan çalışmalar neticesinde büyük ölçüde buna muvaffak olundu ve 2 bini aşkın kopya Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde araştırmacıların istifadesine sunuldu. Bu koleksiyon içinden seçilen önemli yazmaların 120 adedi "*Harflerdeki Mânâ*" adıyla yurt içi ve dışında birkaç kez sergilendi. Elinizdeki bu katalog da bu sergilenen eserlerinin bir bölümünü içermektedir.

Bu vesile ile bu önemli çalışmaya katkıda bulunan başta üniversitemiz personeli olmak üzere herkesi tebrik eder, Mevlâna araştırmalarına buldukları büyük katkıdan dolayı şükranlarımı sunarım.

Prof.Dr. Süleyman OKUDAN

Selçuk Üniversitesi Rektörü

PRESENTATION

Founded in 1975, Selçuk University is today one of the largest universities in our country with its 22 Faculties, 1 State Conservatory, 6 Graduate Schools, 5 High Schools, 22 Vocational Schools of higher education and 20 Research and Application Centers. It has made substantial contributions to the development of Konya and our country. Selçuk University has more than three thousand faculty members and lecturers, over eighty thousand students, thousands of administrative staff and scientific studies.

We, as the members of Selçuk University, have engaged in significant studies on Mawlânâ Jalâluddîn Rûmî who is one of the most important cultural assets of Konya. Selçuk University founded the “**Rumi Research and Application Center**” in 2005 and transformed this Center into a graduate school in 2010 (**Institute of Rumi Studies**) with an aim to make more comprehensive studies and to train experts to fill-the-gap in this field.

The Mawlânâ Studies Institute organizes national and international scientific events on Mawlânâ and Mawlawism culture and publishes important works. One of its most important tasks was to bring together all written works on Mawlânâ in Turkish libraries and to make a digital copy of them. As a result of this study that lasted over three years, more than 2 thousand copies were made available to researchers in Konya’s Regional Library of Written Works. 120 works from this collection were displayed a few times in Turkey and abroad in an exhibition entitled “*The Meaning in the Letters*”. The catalogue you have in your hand includes some of the works exhibited.

I, hereby, congratulate everyone especially the university staff who contributed to this important work and express my gratitude for this great contribution they have made to Mawlânâ studies.

Prof.Dr. Süleyman OKUDAN

Chancellor of Selçuk University

تقدیم

دانشگاه سلجوق در سال ۱۹۷۵ میلادی تأسیس گردیده است، چنانکه امروزه با ۲۲ دانشکده، ۱ دانشکده موسیقی دولتی، ۶ انستیتو، ۵ مدرسه عالی، ۲۲ مدرسه عالی حرفه ای و ۲۰ مرکز تحقیقی و کاربردی آن را در ردیف بزرگترین دانشگاه های کشورمان قرار داده است. باعنایت به اینکه این دانشگاه دارای بیش از سه هزار هیأت علمی، هشتاد هزار دانشجو و هزاران کارمند اداری می باشد، دارای کارهای فراوانی علمی- پژوهشی انجام شده در جهت ترقی و رشد شهر قونیه بویژه کشورمان نقش بسزایی دارد.

با عنوان دانشگاه سلجوق کارهای مهمی در رابطه با مولانا جلال الدین رومی که مهم ترین ارزش فرهنگی شهر قونیه می باشد، در حال انجام شدن است.

دانشگاه سلجوق در سال ۲۰۰۵ اولین مؤسسه آکادمیکی دنیا و کشورمان را در رابطه با حضرت مولانا به نام مرکز تحقیقاتی و کاربردی مولانا تأسیس کرده است. همچنین در سال ۲۰۱۰ با تبدیل این مرکز به انستیتو تحت عنوان انستیتوی تحقیقاتی مولانا در راستای انجام کارهای علمی وسیع تر و همینطور به علت کمبود نیروی متخصص در این عرصه، در راستای تربیت کادر علمی مورد نیاز هدفمند شده است.

مرکز تحقیقاتی مولانا با ترتیب دادن برنامه های علمی- بین المللی و انتشار آثار مهم حضرت مولانا در جهت شناساندن فرهنگ مولویت تأثیر بسزایی داشته است. همچنین از فعالیت های مهم دیگر این مرکز جمع آوری آثار نوشته شده در رابطه با این موضوع از کتابخانه های کشورمان به صورت یک اثر دیجیتالی در قونیه به کار اهل علم سهولت بخشیده است. لذا با صرف تلاشی بیش از سه سال در این امر مهم موفقیت های بزرگی حاصل شده و بیش از دو هزار اثر به صورت کپی دیجیتالی در کتابخانه قونیه در بخش آثاریونیسندگان در معرض استفاده پژوهشگران قرار گرفته است. ۱۲۰ جلد از آثار منتخب این کلکسیون تحت عنوان معنی در حروف در داخل و خارج از کشور، چندین بار به معرض نمایش گذاشته شده است. محتوای این آلبوم ارایه شده نیز شامل قسمتی از این آثار مهم به نمایش گذاشته شده می باشد.

بدین وسیله به عموم عزیزانی که در مشارکت این امر مهم نقش بسزایی داشته اند بویژه کارکنان دانشگاه مان، تبریک گفته و کمال تشکر را دارم.

پرفسور دکتر سلیمان اُکودان

رئیس دانشگاه سلجوق

ÖNSÖZ

Türk-İslam dünyasının yetiştirdiği büyük mutasavvıf Mevlâna Celâleddin-i Rumî 750 yıl kadar önce yazdığı eserleriyle günümüze kadar etkisini devam ettiren bir düşünürdür.

Hız. Mevlâna'nın Hakk'a yürüyüşünün ardından eserleriyle ilgili istinsah (kopya nüsha), tercüme, şerh, nazire ve sözlük gibi binlerce çalışma yapılmış, bu yazma eserler de yüzyıllar boyu insanlığa Mevlâna'yı anlama konusunda yardımcı olmuştur.

Başta ülkemiz yazma eserler kütüphaneleri olmak üzere dünyanın birçok müze ve kütüphanesinde bu eserler en nadide mekânlarda yerini almış, içindeki bilgilerle insanlığa ışık olurken, hattı, tezhibi ve süslemeleriyle de Mevlevî nezaket ve zarafetini yansıtmıştır.

Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü olarak ülkemiz kütüphanelerinde bulunan bu eserleri araştırmacılara kolaylık sağlaması amacıyla dijital bir kopyalarını Konya'da arşivlemeyi hedef edindik. 2008-2011 yılları arası üç yıllık bir çalışma neticesinde İstanbul, Bursa, Kütahya ve Amasya başta olmak üzere 15 şehirde bulunan 50'yi aşkın koleksiyondan 3 bine yakın eser Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde arşivlenerek araştırmacıların istifadesine sunuldu.

Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürlüğü ile yapılan bir protokol çerçevesinde gerçekleştirilen bu proje ile Mevlâna, eserleri, Mevlevîlik, İbn Arabî, Sadreddin Konevî ve Nasreddin Hoca üzerine Osmanlı tarihi boyunca yapılan çalışmalar; Konya ve çevresinde yetişen bazı şâir ve yazarların eserleri bir araya toplandı ve Konya'ya önemli bir arşiv kazandırıldı.

Bu projeyi görsel içerikli tanıtmak amacıyla başta Mevlâna'nın Mesnevî'si olmak üzere, Mesnevî şerhleri, seçkileri, sözlükleri, Dîvân-ı Kebîr, Fîhi Mâ Fih, Mecâlis-i Seb'a, Mektûbât, önemli Mevlevî şahsiyetlerin eserleri ve Mevlevîliğe dair belge, cilt, tezhip ve hat örnekleri olmak üzere 120 görsel malzeme seçildi; bunların Türkçe, Farsça ve İngilizce katalog bilgileri hazırlanarak fotoğrafları bir tablo hâline getirildi ve "*Harflerdeki Mânâ*" adı altında yurt içi ve dışında birkaç kez sergilendi.

Söz konusu serginin bir bölümünü kapsayan elinizdeki katalogu siz değerli okuyuculara sunarken bu önemli projenin gerçekleşmesinde emekleri bulunan Enstitümüz Genel Kurul üyelerinden Doç.Dr. Yusuf Öz, Yrd.Doç.Dr. Hakan Kuyumcu; Konya Bölge Yazma Eserler Müdürü Bekir Şahin ve aynı kütüphanenin değerli elemanlarından Semih Sezer, İdris Bilgi, Ali Fuat Baysal, Faruk Ağartan; Konya Koyunoğlu Kütüphanesi ve Müzesi Müdürü Hasan Yaşar'a emeklerinden dolayı teşekkür eder; desteklerinden dolayı Selçuk Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Süleyman Okudan'a ve projemize maddî destekte bulunan üniversitemiz Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne (BAP) minnetlerimi sunmak isterim.

Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

Selçuk Üniversitesi

Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

EXORDIUM

Mawlânâ Jalâluddîn Rûmî, a great sufi brought up in the Turkish-Islamic world of thought, is a philosopher whose influence is felt even today with the works he wrote almost 750 years ago.

Since Rûmî passed away, thousands of copies of his works and translations, commentaries, parallels and dictionaries have been written on his works. These written works have been of great help to understand Rûmî.

These precious works have taken their place on the shelves in many libraries and museums particularly in libraries of written works. While they have been the source of light for humanity with the information they include, their calligraphy, gildings and illuminations reflect courtesy and refinement of Mawlawism.

We, as the staff of **Selçuk University Institute of Rumi Studies**, aimed to set up archives of digital copies of these works in our country's libraries to make them easily available for researchers. As a result of a study of three years between 2008 and 2011, nearly 3 thousands works from more than 50 collections in 15 cities, primarily in Istanbul, Bursa, Kutahya and Amasya have been made available for researchers.

With this project, which was undertaken within the framework of a protocol signed by Selçuk University Rumi Studies Institute, Ministry of Culture and Tourism, Konya Metropolitan Municipality, Provincial Directorate of Culture and Tourism and Konya Written Works Library, studies on Mawlawî, his works, Mawlawism, Ibn Arabî, Sadraddîn Konawî and Nasraddin Hodja and some poets and authors in and around Konya in Ottoman history were collected and thus a very important archive was established in Konya.

To promote this project via a visual content, 120 visual materials including primarily Mathnawî of Rumi, anthologies, dictionaries, commentaries, Dîwân-ı Kabîr, Fihe Mâ Fih, Majâles-i Sab'a, Maktûbât, the works of eminent Mawlawî figures and documents, volumes, gildings and samples of calligraphy on Mawlawism were chosen. A catalogue of these materials with information about each piece of work in Turkish, Persian and English was printed and their photographs were presented in a table and displayed a few times in Turkey and abroad in an exhibition entitled *The Meaning in the Letters*.

I take this occasion to thank Assoc. Prof. Dr. Yusuf Öz, member of the Institute's General Board, Assist. Prof. Dr. Hakan Kuyumcu, Bekir Şahin, the Director of Konya Library of Manuscripts and the staff in the same library Semih Sezer, İdris Bilgi, Ali Fuat Baysal, Faruk Ağartan, Hasan Yaşar, the Director of Konya Koyunoğlu Library and Museum for their effort; my thanks also go to Prof. Dr. Süleyman Okudan, The Chancellor of Selçuk University for his support and to Scientific Research Projects Center (BAP) for the financial aid they provided for our project.

Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

Selçuk University Institute of Rumi Studies

Director

پیشگفتار

مولانا جلال الدین رومی که از عارفان و اندیشمندان تربیت یافته مکتب اسلام و ترک است، با آثار به جا مانده اش از ۷۵۰ سال قبل تا کنون همچنان تاثیر بسزایی در دنیای امروز ما دارد.

بعد از درگذشت مولانا و با تکیه بر آثار، نسخه های خطی، ترجمه، شرح، تنظیر، فرهنگ لغت و مانند آن، هزاران تحقیق و تالیف انجام شده و این ها در طول صدها سال برای فهم و درک مولانا به مردم یاری نموده است.

علاوه بر کتابخانه های کشور، این آثار در بسیاری موزه ها و کتابخانه های مهم جهان نیز جای گرفته و نه تنها با محتویاتش چراغ راه انسان ها بوده، بلکه با خط، تذهیب و نقوش تزیینی اش، نزاکت و ظرافت مولوی را بازتاب نموده است. انستیتوی تحقیقاتی مولانا در دانشگاه سلجوق، با هدف دسترسی آسان پژوهشگران، آثار موجود در کتابخانه های کشور را به صورت آرشیو دیجیتال در قونیه قرار داده است. از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ م. و در نتیجه تلاشی سه ساله، نزدیک به سه هزار اثر، بیش از پنجاه مجموعه، در پانزده شهر از جمله استانبول، بورسه، کوتاهیه و آماسیه، در کتابخانه آثار مکتوب منطقه قونیه گردآوری نموده و به صورت آرشیو در دسترس محققان قرار داده است.

در چهارچوب تعهدنامه ای که بین انستیتوی تحقیقاتی مولانا، وزارت فرهنگ و جهانگردی، شهرداری قونیه، مدیریت فرمانداری فرهنگ و جهانگردی قونیه و مدیریت کتابخانه ای آثار خطی قونیه بسته شده، تحقیقاتی که از زمان عثمانی تاکنون در جهت بررسی مولانا و آثار وی، مولویت، ابن عربی، صدر الدین قونوی، ملا نصر الدین انجام شده و همچنین آثار برخی شاعران و نویسندگان قونیه و حومه آن گردآوری گردید و برای قونیه آرشیوی مهم و ارزنده به وجود آمد.

با هدف شناساندن این پروژه به صورت تصویری، مثنوی مولانا، شرح های مثنوی، گزیده ها، لغتنامه ها، دیوان کبیر، فیه ما فیه، مجالس سبعة، مکتوبات، آثار مهم مولوی، اسناد مربوط به مولویت، جلد، نمونه هایی از خط و تذهیب بالغ بر ۱۲۰ تصویر دیدنی انتخاب و با استفاده از این گزیده ها اطلاعاتی به زبان های ترکی، فارسی و انگلیسی تهیه گردیده، تصاویر به صورت تابلو عرضه و تحت عنوان معنی در حروف در داخل و خارج از کشور چندین بار به معرض نمایش در آمده است.

ضمن تقدیم کاتالوگی که هم اکنون در دست شما خوانندگان محترم می باشد و قسمتی از نمایشگاه مورد بحث را به خود اختصاص داده، لازم می دانم از دست اندر کاران این پروژه مهم که در تحقق آن متحمل زحمات شده اند تشکر نمایم. من جمله از اعضای مؤسس انستیتو آقای دکتر یوسف اوز، حاقان کویومجو، بکیر شاهین مدیر کتابخانه آثار خطی حوزه قونیه و از کارمندان شایسته و ارجمند همان کتابخانه، آقایان سمیح سزر، ادريس بیلگی، علی فواد بایسال، فاروق آغارتان، آقای حسن یاشار مدیر کتابخانه و موزه کویون اوغلی تشکر و قدردانی می نمایم. از ریاست دانشگاه سلجوق قونیه جناب آقای دکتر سلیمان اوغودان به خاطر مساعدت شان سپاسگزارم. همچنین از مدیریت برنامه ریزی در پروژه ی تحقیقاتی دانشگاه سلجوق به جهت مساعدت مالی ایشان تشکر می کنم.

دکتر نوری شیمشکلر

مدیر انستیتوی تحقیقاتی مولانا

MEVLÂNA CELÂLEDDİN-İ BELHÎ-İ RUMÎ-İ KONEVÎ

1207 tarihinde Belh'te doğdu. Babası Sultanü'l-ulemâ Bahâeddin Veled, ailesi ve diğer dostlarla birlikte 6 yaşlarında Anadolu'ya doğru yola koyuldu. Hac görevlerini yerine getirdikten sonra Malatya ve Erzincan'da 5 yıl kadar ikamet etti. Daha sonra Karaman'a gelerek 7 yıl burada kaldı. Karaman'da evlendi ve iki çocuğu (Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi) burada dünyaya geldi. 22 yaşında Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad'ın davetiyle ömrünün tamamına yakın bir bölümünü geçireceği Konya'ya geldi (1229). 1231 tarihinde babasının vefatı üzerine onun makamına geçti. Dersler verdi, öğrenciler yetiştirdi; sohbetleriyle halkı aydınlattı. Daha sonra bilgisini yeterli görmeyerek Kayseri'den gelen hocası Muhakkık-ı Tirmizî'nin izniyle eğitim için Şam ve Halep'e gitti. Bu iki şehirde 7 yıl kadar kaldı. Konya'ya dönüşünde hocalığa devam ederken 1244 yılında 3 yıl kadar sürecek olan Şems-i Tebrizî ile "hâl makâmı"na oturdu; onunla birlikte ilâhî aşkın peşine düştü. 1247 yılından Hakk'a yürüyüş tarihi olan 1273 yılına kadar şiir söylemeye, eserler meydana getirmeye; her seviyeden, her dinden ve her milletten halkı "mânâ sohbetleri"yle aydınlatmaya devam etti.

17 Aralık 1273'de "Düğün Gecesi" olarak adlandırılan "Şeb-i Arûs" günü Sevgili'sine kavuştuğunda tamamı Farsça olan ve çevresindeki sevenler tarafından dikte edilmek suretiyle oluşturulan:

Âyet-i kerime, Hadis-i şerif, hikâye ve özlü sözlerle insanlara doğru yolu göstermeye çalıştığı, VI Defter'den oluşan 26 bin beyite yakın **Mesnevî'sini**;

İlâhî aşkın verdiği coşkunluk içinde söylediği gazel ve rubailerinden oluşan 40 bin beyitlik **Divân-ı Kebîr'ini**;

Genellikle Selçuklu sarayında sultan, vezir ve üst düzey devlet ileri gelenleriyle yaptığı sohbetlerin metinlerinden oluşan 73 Bölüm'lük **Fîhi Mâfih'ini**;

Camide halka verdiği 7 vaazdan oluşan **Mecâlis-i Seb'a'sını**; ve

Başta döneminin devlet ileri gelenleri olmak üzere, yakınlarına, dostlarına ve halktan insanlara yazmış olduğu 147 adet mektubu kapsayan **Mektûbât'ını** kendisinden sonra gelecek "ilâhî aşk yolcuları"na miras olarak bıraktı.

"Kim bizi iyilikle anarsa iyilikle anılsın"

(Mevlâna, *Mecâlis-i Seb'a*, s. 43)

MESNEVÎ

Mevlâna'nın en tanınmış eseri olup, bizzat kendisi tarafından VI Defter (cilt) olarak tanzim edilmiştir. 1259-1268 yılları arası Mevlâna tarafından söylenip yakın dostu Çelebi Hüsameddin tarafından dikte edilen Mesnevî, yüzyıllar boyu tam metin ve seçme olarak kopya edilmiş; üzerinde tercüme, şerh ve sözlük gibi çalışmalar yapılmıştır.

İçinde barındırdığı güncel ve evrensel değerlerle her dönem insanının ilgisini çeken Mesnevî'nin, başta Mevlâna Müzesi Kütüphanesi ve İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi koleksiyonları olmak üzere ülkemizin birçok kütüphanesinde ve dünyanın dört bir köşesindeki kütüphanelerde 1000'i aşkın yazma nüshası vardır. Bu nüshaların en muteberi bugün Mevlâna Müzesi'nde teşhirde bulunan 25 bin 668 beyitlik 677/1278 tarihli yazmadır.

Mevlâna tarafından Kur'an'ın tefsiri, Ruhların cilâsı ve Allah âşıklarının kitabı olarak da nitelendirilen Mesnevî, yine Mevlâna'ya göre aydın gönüllü, görüş sahibi ve ciğeri yanmış âşıklar için süslenmiş bir bahçe, lezzetli bir rızıktır.

Mevlâna'ya göre eseri, hakikate ulaşma ve yakîn sırlarını açma hususunda din temellerinin, temellerinin temelidir. İşte Mevlâna bu amaç doğrultusunda hikmetli sözleri ve gizli sırları açarken sıkça hikâyelere başvurur; bu hikâyelerin arasında başka bir konuya girer, sonra tekrar başladığı hikâyeye geri dönerek öğütler içeren beyitleri sıralar; bununla da yetinmez, Âyet-i Kerim'e ve Hadis-i Şeriflerden delil getirerek vermeye çalıştığı fikirlerin iyice anlaşılmasını amaçlar.

*“Sözden anlayanlara Mesnevî'miz hikâye değildir.
Kendi halimi anlatıyorum ben, Sevgili'nin huzurundayım ben!
Mesnevî'deki sözlerden maksadım senin sırrındır;
onu şiir halinde söylemekteki muradım senin sesindir.
Bu sözler halkın aklına göre söylendi, kalamı ise gizlendi...”*

(Mevlâna, *Mesnevî*, III, 1149; IV, 758, 3286)

DÎVÂN-I KEBÎR (KÜLLİYÂT-I DÎVÂN-I ŞEMS)

Mevlâna'nın çeşitli zamanlarda söylediği şiirlerin bir araya toplanmasıyla meydana getirilmiş olup, onun coşkunluk ve cezbe halindeki ruhsal durumunu bizlere yansıtır.

Yaklaşık 40 bin beyit kadar olan Mevlâna'nın bu Dîvân'ı daha çok seçkiler halinde kopya edilerek kütüphanelerdeki yerini almıştır. Günümüzde Mevlâna Müzesi Kütüphanesi başta olmak üzere ülkemizin birçok kütüphanesinde ve dünyanın tanınmış Müze ve kütüphanelerinde metin, tercüme, şerh ve seçki olarak 600'ü aşkın yazma nüshası vardır.

Tam metin olarak kopya edilen en önemli nüshası, Mevlâna Müzesi'nde teşhirde bulunan 68-69 no'da kayıtlı II ciltlik yazmadır. 770/1368 tarihli bu nüshanın 44 bin 834 beyit olmasına karşın 5 bin ila 47 bin beyit arasında değişen tam metin ve seçki Dîvân nüshaları da vardır.

Dîvân'da yaklaşık 3229 gazel, 137 terkîb-i bend ve tercî-i bend ve 2000'e yakın rubai vardır. Mevlâna gazellerinde çoğunlukla "Şems" ve "Hâmûş" (Suskun) mahlaslarını kullanmıştır. Dîvân'daki şiirlerin geneli Farsça olmakla birlikte, Arapça, Türkçe ve çok az sayıda Rumca şiirler de mevcuttur.

Yüzyıllar boyunca Mevlâna Dîvân'ında yer alan şiirler tercüme, şerh, nazîre ve tahmîs gibi yollarla her dönemin okuyucusuna sunulmuş, tam metin olarak günümüze kadar sadece Türkçe ve İngilizce'ye tercüme edilmiştir.

*"Başımı koyduğum her yerde, secde edilen O'dur
Dört köşe ve altı bucakta tapılan O'dur.
Bağ-bahçe, gül-bülbül, semâ, sevgili;
Bütün bunlar hep bahane; asıl maksat olan O'dur."
(Mevlâna, Dîvân-ı Kebîr, Rubai No: 247)*

FÎHİ MÂFÎH

Mevlâna'nın özellikle Selçuklu sarayında sultan, vezir ve üst düzey devlet ileri gelenleriyle yaptığı sohbetlerin metinlerinden oluşur. 73 bölüm altında toplanan eser, genel olarak Mevlâna'nın Âyet-i Kerime ve Hadis-i Şerifler ışığında dinî, sosyal ve kültürel düşünce dünyasını yansıtmakla birlikte Mesnevî'sini ve şiirlerini daha iyi anlama hususunda da önemli bir kaynaktır.

“Mevlâna diyor ki...”, “Hüdavendigâr şöyle buyurdu...” gibi konu başlıklarıyla Mevlâna'nın tasavvufî sohbetlerini içeren eserde, Mevlâna'nın dönemin siyasî olaylarına ilişkin fikirleri de işlenmiştir. Ayrıca babası Sultânü'l-ulemâ, hocası Muhakkık-ı Tirmizî, hem-hâli Şems-i Tebrizî, halifesi ve dünürü Selâhaddin Zerkûb'un adları ve yaptıkları işlerden de Mevlâna'nın ağzından nakiller de yapılmaktadır.

Esrârü'l-Celâliyye ve Esrâr-ı Celâleddin gibi isimler altında da yazmaları bulunan eser, Mevlâna'nın yaşadığı dönemde bilinmesine rağmen henüz 1900'lü yılların başında günümüz bilim dünyasına tanıtılmıştır.

700/1300'lü yılların başlarında yazılmış nüshaları mevcut olan eserin, başta ülkemiz kütüphaneleri olmak üzere İran, Hindistan ve Özbekistan gibi ülkelerde tam metin, seçki ve çeviri olmak üzere onlarca yazma nüshası bulunmaktadır.

“Birisi başka biri hakkında iyi söylerse o iyilik aslında kendisinedir.

Bir örnekle anlatmam gerekirse:

Birisi evinin çevresine güller-çiçekler eker, evinin bahçesini güllük-gülistanlık yapar.

Ne vakit bakarsa gül görür, çiçek görür.

İşte diğerleri hakkında daima iyi düşünmek, iyi söylemek buna benzer.

İstersen daima gül bahçeleri görebilirsin; bu senin elindedir. Herkesi sev ve daima gülistanda yaşa.

Eğer herkesi düşman bilersen, herkes hakkında kötü konuşursan hep onların hayalleri gelir gözünün önüne.

O zaman da gece-gündüz dikenliklerde gezip dolaşırsın”

(Mevlâna, *Fîhi Mâfîh*, s. 174)

MECÂLİS-İ SEB'Â (YEDİ MECLİS)

Mevlâna'nın camide halka yönelik verdiği 7 vaazı kapsar. Genellikle dinî konuların ele alındığı eserin Mevlâna'nın diğer eserlerine oranla çok daha az yazması vardır.

Her Meclis'in başında Allah'ın yüceliği ve hikmeti övülmekte, Hz. Peygamber ve dört halifeye rahmetler okunmakta ve bir duayla asıl konu ya da konulara girilmektedir. Konular işlenirken, kısmen halkın anlayabileceği basit bir üslup seçilmekte dinî referanslarla birlikte temsil, hikâye ve şiirlerle konunun daha iyi kavranmasına dikkat edilmektedir.

Meclisler ve konu başlıkları:

1. Meclis: Ümmetin bozguna düşmesi, Besmele-i Şerif'in tefsiri, Peygamberin ay'ı ikiye bölme mucizesi
2. Meclis: Allah'a yöneliş, gûnahtan çekinme, gönül zenginliği, Besmele'nin be'sinin tefsiri
3. Meclis: Zâhid-ârif, padişah-kul ve inanç kuvveti
4. Meclis: Halka rahmet olanlar, kulluk, gerçek tövbe
5. Meclis: Abdü'l-muttalib'in yağmur duası, benlik, insanların çeşitleri
6. Meclis: Münacât, Tevrat'taki öğüt ve dünya, "Lâ-Îlâhe"nin tefsiri
7. Meclis: Aklın şerefi, bilgi ve irfan, öz'den olan ve sonradan öğrenilen bilgi

"Ey nefislerine uyup haddi aşanlar! Sandınız ki başkalarına zulmettiniz; aslında bu zulmü kendinize ettiniz. Düşmanlarınızın dükkânını yakıyorsunuz diye seviniyordunuz. Oysaki kendi dükkânınızı ateşe verdiniz, kendi sermayenizi yaktınız. Kötülük etme, kötülüğe uğrarsın; kuyu kazma kendin düşersin.

Yoksulun gönlünü kebab edip yiyen zâlim

İyice dikkat ederse görür ki, kendi budunu kızartıp yemektedir."

(Mevlâna, *Mecâlis-i Seb'â*, I. Meclis, s. 23)

MEKTÛBÂT (MEKTUPLAR)

Mevlâna'nın, başta döneminin devlet ileri gelenleri olmak üzere, yakınlarına, dostlarına ve halktan insanlara yazmış olduğu 147 adet mektubu kapsayan eseridir.

Mektupların 80 tanesi, başta Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus ve Emir Muineddin Pervâne olmak üzere devlet ileri gelenlerine yazılmış ve çeşitli hayır ve yardım işlerinin yerine getirilmesi için onlara ricada bulunulmuştur. Ayrıca devlet yada yöneticiler tarafından haksızlığa uğramış halktan kişilerin kendisine ilettikleri şikayetlerini dile getirerek mağduriyetlerinin giderilmesi istenilmiş ve hemen hemen tamamı yerine getirilmiştir. Mektupların kalan kısmı ise Mevlâna'nın kendi aile efradına, Şems-i Tebrizi'ye, Çelebi Hüsâmeddin'e ve halktan insanlara yazılmıştır.

Mektuplarına, genellikle “Allah kapıları açandır” cümlesiyle başlayan Mevlâna, muhatabını güzel lâkap, söz ve ünvanlarla onurlandırır. Daha sonra söyleyeceklerini dile getirerek mektubu yazma amacını belirtir. İstek mektubu ise “Kim bir iyilikle gelirse, ona o iyiliğin on misli vardır.” (Kur’ân-ı Kerîm: VI/160), “İnsanların hayırlısı, insanlara faydası dokunandır.” (Hadis-i Şerif) ve “Tatlı suyun başı kalabalık olur” gibi Âyet-i Kerime, Hadis-i Şerif ve atasözleriyle muhatabını yönlendirir. Sonunda ise mektubun muhatabına ömür boyu başarı, sağlık, kuvvet, bereket vs. diler ve mektubunu tamamlar.

“...Mektubu getiren Şemseddin Muhammed, Cemâleddin’in oğludur; benim de aziz, özü gerçek oğlumdur. Pek yoksuldu, elinde-avucunda hiçbir şey yok. Babası Cemâleddin Emîr Ahmed, küçüklüğünden beri oğlumdu ve bu duâcının yanından ayrılmazdı. Güzel huylarınızdan umarım ki, ‘İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olanıdır’ mucibince padişahlık buyurup, ona lâyük bir iş verirsiniz, onu da kullarınız arasına katarsınız...”

(Mevlâna, *Mektûbât*, 18. Mektup’tan, s. 30)

MENÂKIB KİTAPLARI

(Mevlâna ve Mevlevîlerin yaşam tarzıyla ilgili bilgi veren eserler)

Mevlâna, sadece eserleriyle değil yaşayış tarzı, hâl ve hareketleri ve karşılaştığı olaylara dair beyan ettiği fikirleriyle de insanlara doğru yolu göstermiş ve onlara örnek olmaya çalışmıştır.

Yine bilindiği gibi Mevlâna sadece üst düzey insanlarla bir arada bulunmamış, müritlerini ve yakın dostlarını genellikle farklı kesimden insanlar oluşturmuştur. Bundan dolayıdır ki Mevlâna, çok farklı olaylarla karşılaşmış ve Müslüman, gayr-i Müslim, zengin-fakir, padişah-hizmetçi gibi her tür insanla birlikte olmuş ve davranışlarıyla onlara örnek olmaya çalışmıştır.

Mevlâna'nın Hakk'a yürümesinden sonra onun bu yaşam tarzı kitaplara aktarılmış ve bu eserler de Mevlâna ve Mevlevîlik tarihi açısından ilk kaynaklar olarak değerlendirilmiştir. Bu kaynakların en tanınmış Mevlâna'nın da hizmetinde bulunmuş olan Feridun b. Ahmed-i Sipehsâlâr'ın (ö.1312 civarı) Farsça Risâle'si ve Ahmed-i Eflâkî'nin (ö.1360) Menâkıbü'l-ârifin adlı eserleridir.

Bu eserlerden en çok ilgi gören Farsça Menâkıbü'l-ârifin günümüze kadar tam metin ve özellikle "özet" olarak istinsah (kopya) edilmiş, Türkçe'ye çevrilmiş ve Mevlevîler arasında büyük ilgi görmüştür.

Bu ilk eserlerin haricinde;

Abdülvehhâb-ı Hemedânî (ö.1547): Sevâkıbü'l-menâkıb (Farsça, mensur)

Lokman Dede (ö.1519): Menâkıb-ı Mevlâna (Osmanlıca, manzum)

Sâkıb Dede (ö.1735): Sefîne-i Nefise-i Mevleviyyân (Osmanlıca, mensur)

Esrâr Dede (ö.1797): Tezkire-i Şu'erâ-yı Mevleviyye (Osmanlıca, mensur)

Seyyid Sahîh Ahmed Dede (ö.1813): Mecmû'atü't-tevârîhi'l-Mevleviyye (Osmanlıca, mensur) gibi ilk eserleri kaynak olarak almak suretiyle eserler meydana getirmişler; Mevlâna'nın, kendi dönemleri Mevlevîlerin ve Mevlevîhânelerin durumunu günümüze kadar taşımışlardır.

"Herkes gibi biz de gittik, susanların arasına girdik

Çünkü sesimiz, feryadımız haddi aşmıştı zaten..."

(Mevlâna, *Divân-ı Kebîr*, Gazel No: 692)

MESNEVÎ TERCÜME VE ŞERHLERİ

Mevlâna'nın yaşadığı dönemde büyük ilgiyle okunan Mesnevî, onun Hakk'a yürümesinden sonra da Mevlevî olsun olmasın her kesimden insanın okuduğu bir eser olmuştur. Farsça'nın herkes tarafından bilinmediğinden içerdiği derin manaların daha iyi anlaşılabilmesi için XV. yüzyıldan itibaren Mesnevî tam metin veya seçki halinde tercüme ve şerh edilmeye başlanmıştır. Günümüzde sadece ülkemiz kütüphanelerinde bu çalışmalarını kapsayan 500'ü aşkın yazma eser bulunmaktadır.

Bu çeviri ve şerhlerin en eskisi Sultan II. Murad'ın tavsiyesiyle Muîniddin b. Mustafa tarafından 839/1436 yılında tamamlanan Mesnevî-i Muradiyye'dir.

XVI. yüzyıldan itibaren ağırlık kazanan bu çalışmalara, Surûrî (ö.1562) ve Sûdî (öl. 1593)'nin çalışmaları eklenmiş, Mevlâna ve Mesnevî'ye olan ilgi daha da artmaya başlamıştır. Tanınmış sûfilerden Mollâ Câmî de (ö.1492) Mesnevî'den iki beyiti şerh ederek Mesnevî şârihleri kervanına katılmıştır.

XVII. yüzyılda ise Mesnevî'nin tamamını tercüme ve şerh ederek "Hz. Şârih" unvanı alan İsmail Rusûhî Dede (Ankaravî) (ö.1631) ile birlikte Abdülmecîd-i Sivasî (ö. 1639), Cevrî Dede (ö. 1654), Sarı Abdullah (ö.1660), Şemî (ö. 1600'den sonra);

XVIII. yüzyılda Mesnevî'nin ilk 750 beytini Rûhu'l-Mesnevî adıyla tercüme ve şerh eden İsmail Hakkı Bursevî (ö.1725) ve Galata Mevlevîhânesi şeyhi Şeyh Gâlib (ö. 1798);

XIX. yüzyılda da Sivas ve Ankara valiliği yapan Abidin Paşa Mesnevî'nin I. Defter'ini tercüme ve şerh ederek dönemi insanının faydasına sunmuştur.

Mesnevî'nin yukarıda en tanınmışları zikredilen klasik tarzdaki tercüme ve şerhlerinin yanında Şeyh Nazmî-i Halvetî (ö.1701), Nahîfî (ö.1738) ve Mehmed Şâkir (ö.1836) gibi şahsiyetler de manzum olarak bu eseri tercüme etmişlerdir.

Bu çalışmaların dışında Yusûf-i Sîneçâk (ö.1546) Cezîre-i Mesnevî ve Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede de (ö.1550) Tuhfe-i Şâhidî adlı eseriyle Mesnevî'nin daha iyi anlaşılması için seçme, şerh ve sözlük gibi çalışmalar yapmışlardır.

Anadolu'da yapılan bu çeviri ve şerhlerin yanında, İran, Pakistan ve Hindistan bölgesinde yetişen birçok şair ve yazar da yüzyıllar boyu -günümüzde dâhil olmak üzere-Mesnevî'yi tercüme ve şerh etmişlerdir.

"Allah'a tekrar tekrar yemin ederim ki, bu mânâ (Mesnevî), güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar bütün dünyayı kaplayacak ve bütün ülkelere ulaşacaktır..."

(Mevlâna, Âriflerin Menkıbeleri, I, 470)

MAWLÂNÂ JALÂL AL-DÎN BALKHÎ-E RÛMÎ-E KONEVÎ

Rûmî was born in Balkh in 1207. When he was about six, they set out Anatolia with his father, Sultân al-ulamâ Bahâ al-Dîn Walad, his family and a group of disciples. After performing the pilgrimage to Kaaba, he dwelt in Malatya and Erzincan for five years. Later on he came to Karaman and stayed there for seven years. He got married and had two sons, Sultan Walad and Alâaddîn Chalabi in Karaman. When he was 22, most likely as a result of the insistent invitation of Alâaddîn Kay-qobâd, the sultan of Seljuk, Mawlânâ came and finally settled in Konya where he passed most of his lifetime (1229). After his father's death, he inherited his father's position, gave lectures, taught his students and illuminated the public. He went to Dimashk and Halab for training with the permission of his teacher Muhaqqiq-e Tirmizî who came from Kayseri. After he came back to Konya in 1244, while he was teaching he sat at 'the chair of status' with Shams-e Tabrizî which lasted three years and went in quest of divine love with him. He went on illuminating people from any nationality or any religion with his 'conversations of meaning, reciting poems, producing works from 1247 to 1273 which was the year of walking to God.

When he reached his beloved on the day of 'Shab-e Arûs' called 'Wedding Night' on the 17th of December 1273, he left legacy of his work which was compiled by his supporters and completely written in Persian:

His **Mathnawî** (about 26 thousand verses), composed of verses of Qur'an, hadiths, quotations and stories, in which he tries to show the right way for people,

His **Dîwân-e Kabîr** [Great Anthology] (40 thousand verses), composed of ghazals [Persian poems] and Rubaiyyât which he recited in ecstasy of divine love,

His **Fîhe mâfih** (73 thousand verses), composed of texts of conversations which he made with Sultan, vizier and some top state people in Seljuk Palace,

His **Majâles-e Sab'a** [The assembly of seven] composed of seven sermons he gave in mosques,

His **Maktûbât** [Collection of Letters] which composed of 147 letters primarily to top state people of that time, his close friends, disciples and people,

He left legacy of all these works to "the voyager of divine love" after him.

"Whoever remembers us with kindness, be remembered with kindness"

(Mawlânâ, *Majâlis-e Sab'a*, p. 43)

MATHNAWÎ

It is the best known work of Mawlânâ and written by himself in six volumes. Mathnawî recited by Mawlânâ and dictated by his close friend Chalabi Husâm al-Dîn between the years of 1259-1268, copied has been as complete and selected text and research has been conducted on the translation, sharkh [commentary] and dictionary studies of it.

Mathnawî, including current and universal values, and attracting the attention of people from any period has more than 1000 manuscripts first of all in the Library of Mawlânâ Museum and the Library of Sulaimania in Istanbul, in many libraries in Turkey and in the libraries all over the world. The most authentic one of these copies which composed of 25 thousand 668 verses and dated 1278 is in the Mawlânâ Museum now.

Mathnawî which is described by Mawlânâ as ‘a commentary on Qur’ân’, ‘polishing of the souls’ and ‘the book of God-lovers’ is a delicious livelihood and an embellished garden for enlightened-hearted, educated ones and sufferer of love.

According to Mawlânâ his work is the roots of the roots of the roots of the religion from the respect of getting at the truth and opening the secrets of the truth. That’s why he frequently refers to the stories while he is opening the secrets and oracular words. Between these stories he mentions another subject and turns back to the story at the beginning by adding the verses which include advices. In addition to them, he aims to make it clear by giving evidence from verses of Qur’ân and hadiths.

“Our Mathnawî is not a story for the ones understanding the wisdom or value of words. I am telling about myself, I am in the presence of my beloved! What I mean in the words of Mathnawî is your secret; Why I recite it in a poetic form is your voice. These words are uttered in a way ordinary people can understand, the rest is hidden.”

(Mawlânâ, *Mathnawî*, III, 1149; IV, 758, 3286)

DÎWÂN-E KABÎR (KOLLIYÂT-E DÎWÂN-E SHAMS)

It is composed of the poems that he recited various times and it reflects us his psychological situation in ecstasy.

This work of Mawlânâ which is about 40 thousand verses, takes its place in the libraries by being copied mostly as selected forms. It has more than 600 copies of manuscripts, first of all in the Library of Mawlânâ Museum and then many libraries in Turkey and in the best known libraries or museums in the world as texts, translations, commentary, and selected forms.

The most important manuscript copied as complete text is in two volumes registered with 68-69 numbers, is in the Mawlânâ Museum. Although the 770/1368 dated copy has 44 thousand 834 verses, it also has complete text and selected Dîwân copies which have verses in varying numbers from 5 thousand to 47 thousand.

There are approximately 3229 ghazals, 137 Tarkîb-e band and almost 2000 Rubâî in Dîwân. Mawlânâ mostly uses the appellation of 'Shams' and 'Khâmûsh' in his ghazals. Most poems in Dîwân are in Persian but there are also Arabic and Turkish poems and a few Greek ones.

These poems in Mawlânâ's Dîwân are presented to the reader of any period by means of translations, sharkh (commentary), nazîra and takhmîs. As a complete text, it is translated only into Turkish and English up to the present.

*“Wherever I put my head, he is the one prostrated
He is the one who is worshipped at four corners and six nooks
Vineyard-garden, rose, and nightingale, samâ, beloved
All these are just excuses, the main point is he.”*
(Mawlânâ, Dîwân-e Kabîr, Rubâî: 247)

FÎHE MÂFÎH

It is composed of the conversations that he especially made with Sultan, vizier and some top state people in Seljuk palace. Consisting of 73 chapters, the work generally reflects the world of religious social and cultural nation of Mawlânâ under the light of the verses of Qur'ân and hadiths and it is an important source for understanding his Mathnawî and his poems.

The work includes Mawlânâ's conversations about sufistic issues with the topics such as "Mawlânâ says that...", "Khudawandigâr suggests that..." Mawlânâ's reactions and ideas about the political issues of the day are also discoursed in the work. There are also some narrations from his own lips about his father Sultân al-Ulamâ, his teacher Muhaqqiq al- Tirmizî, his soul-mate Shams-e Tabrizî, caliph and his son's father-in-law Salâhaddin Zarkûb.

The work has two manuscripts under the name of Asrâr al-Jalâliyya [The Secret of Jalâl al-Dîn] and Asrâr-e Jalâl al-Dîn. Although the work was known in its time, it was introduced to the world of science in the early years of 1900s.

The work has its manuscripts from the beginning of 700/1300s and has many manuscripts as selected and translation forms especially in our libraries, complete texts forms are in Iran, India and Uzbekistan.

*"If anyone says good things about someone else, in fact the goodness is in himself. For example;
If anyone cultivate roses and flowers around his house, he makes his garden a garden of roses*

*Whenever he looks, he sees rose, he sees flower
Thinking of good things for others similar to this
If you want you can always see gardens of rose*

It is up to you

Love everybody and live in a garden!"

(Mawlânâ, Fîhe Mâfîh, p. 174)

MAJÂLES-E SAB‘A (SEVEN ASSEMBLIES)

It consists of seven sermons that he preached for public in the mosques. The work generally dealing with religion has less manuscripts compared to his other works.

In every session, mystery and supremacy of God are praised, blessing on prophet and for caliphs is shown and it is started to talk about the main topic or topics with a prayer. While being dealt with the subjects, a simple style the public can understand is chosen and better grasp of the main issue with presentations, stories and poems as well as religious references is regarded.

Sermons and topics:

1st assembly: The defeat of ‘ummat’ (Muslim people, Ummah), explanation of ‘Basmala-e sharîf’, the miracle of the prophet’s dividing the moon into two (parts).

2nd assembly: Getting closer to God and keeping out of sin, generosity of the heart, the explanation of ‘b’ letter of ‘Basmala’

3rd assembly: Devout-Gnostic, sovereign-slave and the power of belief

4th assembly: Ones who are mercy to public, servitude, true repentance

5th assembly: Abd al-Muttalib’s devotion for rain, ego, variety of people

6th assembly: Fervent prayer, the advice in The Pentateuch and the world, the explanation of “Lâ-ilâha”

7th assembly: Honor of intellect, knowledge and enlightenment, the knowledge that of essence and that learned afterwards.

“The ones who break the bonds by satisfying their self- esteem! You supposed you gave harm others; actually you gave harm yourself. You were happy that you were burning your enemies’ shops. However, you set fire on your own shop and you burned your own capital. Don’t harm, you are done harm. Don’t dig a pit, you fall in it yourself. If he attends carefully, the villain who makes a kebab with the heart of the poor man sees that he is eating his own rump.”

(Mawlânâ, *Majâles-e Sab‘a*, 1st Assembly, p. 23)

MAKTÛBÂT (THE LETTERS)

A work of Mawlânâ, it consists of 147 letters written primarily to the prominent statesmen of the period, his family, friends and townspeople.

80 of the letters were written to the prominent statesmen, mainly to the sultan of Seljuk, Izz al-Dîn Kayqâvûs the second and Amîr Mu‘în al-Dîn Parvâne for the fulfillment of various good deeds. Moreover, the complaints from the townsfolk subjected to the injustice by the government or rulers were mentioned and their compensation was demanded. Almost all of them were carried out.

The remaining letters were written to Mawlânâ’s family members, Shams-e Tabrizî, Chalabi Husâm al-Dîn and townsfolk.

Mawlânâ beginning his letters by writing “Allah is the one who opens the doors” praises the person addressed with beautiful epithets and words. Later on he expresses the purpose of his letter. If it is a request letter, he begins with verses from Qur’ân, Hadiths and proverbs such as “whoever comes with a good deed, ten times of that good deed wait them” (The Holy Qur’ân : VI/160), “the most favorable of people is the one being of help to people” (Hadith), “The fresh water collects many around it (proverb)”. At the end, he completes his letter by wishing life long success, health, strength etc. to the addressed person.

“... Shams al-Dîn Muhammad who brings this letter is Jamâl al-Dîn’s son. He is also my glorious and candid son. He is a very destitute and poor man. His father Jamâl al-Dîn Amîr Ahmad has been my son since his childhood and has not left me. I hope that “the most favorable of people is the one being of help to people”.

If you can employ him, he will be your loyal slave...”

(Mawlânâ. *Maktûbât*, from the eighteenth letter, pp. 30)

THE BOOKS OF MANÂQEB

(The works which give information about Mawlânâ and the lifestyle of Mawlawî)

Mawlânâ tries to set a good example and he leads people to the right way not only with his works but also with his lifestyle, his behaviors and ideas.

As it is known, not only did he come together with top level people but also people from any social class. Therefore, Mawlânâ encountered with many different situations and he met together any kind of people like Muslim, non-Muslim, poor-rich, king-house-servant and tried to be a good example.

After his walking to God, his such kind of lifestyle has been conveyed in the books and these works are accepted as first resources about Mawlânâ and history of Mawlawî. The best known ones of these works are Resâlâ (in Persian) by Farîdûn b. Ahmad-e Sipahsâlâr (d. 1312) who also worked for Mawlânâ and Manâqeb al-Ârifîn by Ahmad-e Aflâkî (d. 1369)

Most appreciated one of these works, Manâqeb al-Ârifîn (in Persian) is copied as complete text and summary till today. It is translated into Turkish and appreciated by Mawlawî.

Except from these works, such works:

Abd al-Wahhâb-e Hamadânî (d. 1547): Savâqeb al-Manâqeb (in Persian, prose work)

Lokman Dede (d. 1519): Manâqeb-e Mawlânâ (Ottoman Turkish, versified poetry work)

Sâqeb Dede (d. 1735): Safîna-e Nafîsa-e Mawlawiyyân (Ottoman Turkish, prose work)

Asrâr Dede (d. 1797): Tadhkira-e Shu'arâ-ye Mawlawiyya (Ottoman Turkish, prose work)

Sayyed Sahîh Ahmad Dede (d. 1813): Majmu'at at-Tavârikh al-Mawlawiyya (Ottoman Turkish, prose work)

are composed by referencing to these first works; they carry Mawlânâ's time, their own time and the situation of Mawlawîs and Mawlawî-houses to our day.

*“Like everyone we also went, we were with ones who keep quiet because our voice,
our scream is already beyond borders...”*

(Mawlânâ, *Dîwân-e Kabîr*, Ghazal, 692)

TRANSLATIONS AND COMMENTARIES OF MATHNAWÎ

Mathnawî read with a great appreciation in Mawlânâ's time, after his walking to God, becomes a work which is read by people from any class, whether they are Mawlawî or not. Because Persian is not known by everyone and to clarify the meaning more clearly, Mathnawî has been translated as complete text or as selected forms since 15th century. At the present there are more than 500 manuscripts that include such studies only in the libraries of our country, Turkey.

The oldest one of these translations and commentary, completed in 839/1436 by Muin al Din b. Mustafa with the advice of Sultan II Murad is Mathnawi-ye Murâdiyyah.

The works of Sûdî (d.1593) and Surûrî (d.1562) are added to these works which gain importance since 16th century and the interest for Mawlânâ and Mawlawî starts to increase. One of the best known sufies, Mollâ Jâmî also joined in the procession of Mathnawî Sharhs (commentary) on two couplets of Mathnawî;

In 17th century İsmail Rusukhî Dede (Ankaravî) (d. 1492) who takes the title of "Hz. Shârikh" by translating Mathnawî as complete text with Jawrî Dede (d. 1654), Sari Abdullah (d. 1660) and Sham'î (d. after 1600) and Abd al-Majîd-e Sîvâsî (d. 1639).

In 18th century, İsmail Hakki Bursavi who translates first 750 verses of Mathnawî with the title of Rûh al-Mathnawî and makes sharkh (commentary) and Shaykh Gâleb (d. 1798) who is the Shaykh of Mawlawî House of Galata and best known poet of our Dîwân Literature.

In 19th century, the governer of Sivas and Ankara, Âbedîn Pâshâ by translating first notebook of Mathnawî presented for the good of the people of his time.

Beside these best known translations of Mathnawî in classical style, such important persons as Shaykh Nazmî-e Halwatî (d. 1701), Nahîfî (d. 1738) and Mahmad Shâker (d. 1836) also translated this work.

Outside these translations and sharkh (commentary) in Anatolia, many poets and authors from Iran, Pakistan and India also have translated Mathnawî for centuries.

"I swear to God again and again that; this meaning (Mathnawî) will cover the entire world from the point where sun rises to the point that sets and will reach all countries."

(Mawlânâ, *Manâqeb al-Ârifîn*, I, 470)

مولانا جلال الدین بلخی رومی قونوی

سال ۱۲۰۷ میلادی در بلخ متولد شد. همراه با پدرش سلطان العلما بهاء الدین ولد و خانواده‌اش و با دوستان دیگرش در شش سالگی به سوی آناتولی به راه افتاد. بعد از این که وظایف حج را به جا آورد حدود پنج سال در شهر ملاطیه و ارزنجان اقامت گزید. سپس به قارامان آمد و هفت سال آن جا ماند. در قارامان ازدواج کرد و دو پسرش سلطان ولد و علاء الدین چلبی در این شهر به دنیا آمدند. در ۲۲ سالگی با دعوت‌نامه سلطان علاء‌الدین کیکوباد اول به قونیه آمد که ما بقی زندگانی‌اش را هم در همینجا گذرانده است (۱۲۲۹ م.). در سال ۱۲۳۱ م. سلطان العلما بهاء الدین ولد درگذشت و مولانا جانشین مقام پدرش شد. به تدریس اشتغال ورزید و دانش‌آموزان زیادی پرورش داد و با مواعظ و مجالس در جهت روشنگری اذهان عمومی کوشید. سپس به دانش و علمی که داشت بسنده نکرد و با اجازت استادش محقق ترمیزی که از قیصری آمده بود برای تحصیل علم به حلب و دمشق رفت. حدود هفت سال در این دو شهر به سر برد. هنگامی که بعد از برگشت به قونیه به تعلیم و ارشاد ادامه می داد، سال ۱۲۴۴ م. با شمس تبریزی در «مقام حال» به مدت سه سال نشست و با شمس به سراغ عشق الهی رفت. از سال ۱۲۴۷ م. تا به سال ۱۲۷۳ م. که سال وصلت مولانا به حق است به سرودن شعر و نوشتن آثار و آرامش بخشیدن به همه مردم از هر طبقه و صنفی و از هر ملت و مذهب، به «صحبت‌های معنوی» ادامه داد.

چون در تاریخ ۱۷ دسامبر ۱۲۷۳ در آن روز که «شب عروس» نامیده می شود به وصلت معشوقش پیوست، آثاری که تمامی به فارسی است و به قلم اطرافیان و پیروانش نوشته و چیده شده‌اند برای پیروان «راه عشق الهی» به ارث گذاشته بود که از این قراراند:

مثنوی که مولانا در آن کوشیده است راه راست را با آیات کریمه، احادیث شریف، قصه‌ها و سخنان حکمی نشان بدهد، شامل حدود ۲۶ هزار بیت است و از شش دفتر تشکیل می یابد.

دیوان کبیر که از غزل‌ها و رباعیاتی که با پرجوش و خروشی ملهم از عشق الهی سروده است، حاوی ۴۰ هزار بیت است.

فیه ما فیه که از متون صحبت‌ها و گفت‌وگوهای با سلطان و وزیر و رجال صاحب مقام در سرای سلجوقی تشکیل می یابد، حاوی ۷۳ قسمت است.

مجالس سبعه شامل متن موعظه هفتگانه است که بر سر منبر ایراد شده است.

مکتوبات حاوی ۱۴۷ نامه نوشته برای رجال دولت و نزدیکان و خویشاوندان و به اشخاصی از میان مردم است.

« هر که ما را کند بنیکی یاد - یادش اندر جهان بنیکی باد »

(مولانا جلال الدین رومی بلخی، مجالس سبعه، ص. ۴)

مثنوی معنوی

معروف‌ترین اثر مولاناست که خود مولانا آن را در شش دفتر تنظیم کرده است. مثنوی که بین سال‌های ۱۲۶۸-۱۲۵۹م. گفته شده و چلبی حسام‌الدین دوست همرازش نوشته است یا کاملاً یا به صورت انتخاب کتابت شده و از رویش آثاری چون ترجمه، شرح و فرهنگ نوشته شده است.

مثنوی که با ارزش‌های پایدار و عالم‌شمول که در درونش گنجیده مورد توجه بشر هر دوره‌ای قرار گرفته است، دارای نسخه خطی بالغ از هزار است که بیشتر آن‌ها غالباً در کتابخانه موزه مولانا و کلکسیون‌های کتابخانه سلیمانیه و در کتابخانه‌های جهان نگه‌داری می‌شوند. معتبرترین این نسخه‌ها، نسخه مورخ ۶۷۷ ق. ۱۲۷۸ م. و ۲۵۰۰۰ بیتی است که امروز در موزه مولانا به معرض نمایش گذاشته می‌شود.

مثنوی که خود مولانا آن را به عنوان تفسیر قرآن، جلای ارواح و کتاب عاشقان خدا توصیف می‌نماید، باز بنا به مولانا برای عاشقان روشن دل و صاحب‌نظران و جگرسوختگان یک بستان پیراسته و روزی شیرینی است. اثرش، بنا به مولانا در مورد وصول به حقیقت و گشایش اسرار یقین اصول اصول دین است. او در راستای این مقصود، هنگام شرح و بیان سخنان حکمت‌آمیز و اسرار پنهانی به حکایات مراجعه می‌کند. میان این قصه‌ها وارد موضوع دیگری شده و باز به اصل قصه بر می‌گردد و ابیات پندآموز را پیاپی می‌نویسد. و به این‌ها هم اکتفا نمی‌کند و می‌کوشد افکار خود را که به زبان می‌آورد با شواهدی و دلایلی از آیات کریم و احادیث شریف به خوبی بفهماند.

« این حکایت نیست پیش مرد کار - وصف حال است و حضور یار غار

قصدم از الفاظ او راز تو است - قصدم از انشایش آواز تو است

در خور عقل عوام این گفته شد - از سخن باقی آن بنهفته شد »

(مولانا جلال‌الدین رومی بلخی، مثنوی معنوی، ج ۳ / ۱۱۴۹؛ ج ۴ / ۷۵۸ و ۳۲۸۶)

دیوان کبیر (کلیات دیوان شمس)

با جمع آوری اشعاری که مولانا آن‌ها را در اوقات مختلف سروده است تشکیل شده است که وضع روحی‌اش را در حال جزبه و جوش و خروش به ما منعکس می‌کند.

این دیوان که دارای حدود ۴۰ هزار بیت است بیشتر به صورت کتب منتخبه نسخه‌برداری شده و این نسخه‌ها جای خود را در کتابخانه‌ها گرفته‌اند. دیوان کبیر امروزه در کتابخانه‌های کشور ما و در موزه‌ها و کتابخانه‌های معروف جهان به صورت متن کامل یا متن منتخب و ترجمه و شرح غزل یا غزل‌ها از دیوان، بالغ از ۶۰۰ جلد نسخه خطی دارد. از آن جمله، مهم‌ترین نسخه‌ای که متن کامل را داراست نسخه‌ای دو جلدی است که در موزه مولانا به شماره ۶۸ - ۶۹ به نمایش داده می‌شود. با آن که این نسخه مورخ ۷۷۰ ق. (۱۳۶۸ م) حاوی ۴۴.۸۳۴ بیت است، شمار ابیات بعضی از نسخه‌های کامل یا منتخب از دیوان بین ۵ هزار و ۴۷ هزار بیت تغییر می‌یابد.

در دیوان کبیر حدود ۳۲۲۹ غزل، ۱۳۷ ترکیب بند و ترجیع بند و نزدیک به ۲۰۰۰ هزار رباعی وجود دارد. مولانا در غزل‌هایش غالباً به نام «شمس» و «خاموش» تخلص کرده است. با این که بسیاری از منظومه‌های دیوان، فارسی است، اشعاری به زبان عربی و ترکی و اشعار خیلی کمی هم به زبان رومی موجود است.

اشعاری که در دیوان قرار می‌گیرند به اشکال متنوع چون ترجمه، شرح، نظیره و تخمیس به خوانندگان در هر دوره ای عرضه شده است. دیوان کبیر تا به امروز بطور متن کامل فقط به زبان ترکی و انگلیسی برگردانیده شده است.

« بر هر جایی که سر نهم مسجود اوست
بر شش جهت و برون ز شش معبود اوست
باغ و گل و بلبل و سماع و شاهد
این جمله بهانه و همه مقصود اوست »

(مولانا جلال الدین رومی بلخی، کلیات دیوان شمس، ش. رباعی ۲۴۷)

فیه ما فیه

متونی است که به طور خاص شامل صحبت ها و گفتگوهای مولانا با سلاطین و وزرا و رجال سلجوقیان می باشد. این اثر که تحت عنوان ۷۳ فصل جمع آوری شده است ضمن اینکه عالم معنوی و تفکر دینی و فرهنگی و اجتماعی مولانا را در سایه انوار آیات کریمه و احادیث شریف منعکس می نماید، در مورد وقوف بهتر بر مثنوی و اشعارش نیز منبع مهمی به شمار می آید.

در این اثر که با عناوینی چون «مولانا می گوید» و «خداوندگار چنین می فرماید» شروع می شود و شامل گفتگوهای صوفیانه مولانا می باشد، در مقابل رویدادهای سیاسی آن زمان نیز مطرح شده است. بعلاوه، از نام ها و کار ها و احوال و سخنان پدرش سلطان العلماء، استادش محقق ترمیزی و همحال و همرازش شمس تبریزی و خلیفه و پدرزن پسرش صلاح الدین زرکوب بحث به میان آمده است.

بعضی از نسخه های خطی فیه ما فیه با نام های اسرار الجلالیه و اسرار جلال الدین قید شده است، گرچه این اثر در زمان حیات مولانا، اثری شناخته شده بوده، اما از سال های ۱۹۰۰ میلادی به بعد است که به جهان دانش امروزی ما معرفی شده است. ده ها نسخه از متن کامل، منتخب و ترجمه شده در کتابخانه های ترکیه و کشورهای مثل ایران و هندوستان و پاکستان و ازبکستان دارد.

«اگر کسی در حق کسی نیک گوید آن خیر و نیکی به وی عاید می شود و در حقیقت آن ثنا و حمد به خود می گوید. نظیر این چنان باشد که کسی گرد خانه خود گلستان و ریحان کارد هر باری که نظر کند گل و ریحان بیند. او دایما در بهشت باشد... یاد آوردن محبوب گل و گلستان است. چون بد یکی گفت آنکس در نظر او مبعوض شد. چون از او یاد کند و خیال او پیش آید. چنان است که مار یا کژدم یا خار و خاشاک در نظر او پیش آمد...».

(مولانا جلال الدین رومی بلخی، فیه ما فیه، ص. ۲۰۱)

مجالس سبعة

مجالس سبعة، از تحریر هفت مجلس وعظ است که مولانا آن‌ها را در مسجد و بر منبر برای مردم بیان فرموده است. این اثر که در آن بیشتر مطالب دینی مطرح است کمتر نسبت به آثار دیگر مولانا نسخ خطی دارد. سرآغاز هر مجلسی جلالت خدای عز و جل و حکمت آن ایزد متعال ستوده شده و بر پیغمبر صلی الله علیه و سلم و چهار خلیفه اش رحمت فرستاده شده و با دعایی مطلب یا مطالب اصلی مطرح شده است. در جهت سهولت درک و فهم همگان، هنگام طرح مطالب، توأم با انتخاب شیوه ای نسبتاً ساده، با عطف به مآخذ دینی، و استفاده از مثل‌ها و حکایات و اشعار توجه بسزایی مبذول شده است. عناوین مجالس به شرح زیر است:

مجلس اول: منهزم شدن امت، تفسیر بسملة شریف، معجزه به دو قسم شدن ماه به انگشت پیغمبر

مجلس دوم: میل به خدا، پرهیز از گناه و غنای دل، تفسیر بای بسمله

مجلس سوم: زاهد عارف، بنده و سلطان و نیروی اعتقاد

مجلس چهارم: آنان که برای مردم وسیله رحمت هستند؛ بندگی و توبه حقیقی

مجلس پنجم: دعای باران عبدالمطلب، منیت و گوناگون بودن مردم

مجلس ششم: مناجات؛ اندرز و جهان در تورات و تفسیر قول «لا اله الا الله»

مجلس هفتم: شرف خرد، علم و عرفان و علم ظنون و علم لدنی

«علی انفسهم» این ظلم بر خود کردید و گمان بردید که بر دیگران می‌کنید. آتش در دکان خود زدید و سرمایه خود را

سوختید و شاد می‌بودید که دکان خصمان خود را می‌سوزیم. بد مکن بد افتی چاه مکن خود افتی:

ظالم که کباب از دل درویش خورد - چون در نگری ز پهلوی خویش خورد

(مولانا جلال الدین رومی بلخی، مجالس سبعة، مجلس اول، ص. ۲۰)

مکتوبات

اثری شامل ۱۴۷ نامه است که مولانا آن‌ها را برای رجال دولت و نزدیکان و دوستان و اشخاصی از عوام نوشته است. ۸۰ تا از نامه‌ها به نام‌های اشخاصی از خواص و رجال دولت چون عزالدین کیکاووس دوم از سلاطین سلجوقی و امیر معین‌الدین پروانه نوشته شده و به توسط این نامه‌ها از اشخاص مذکور درخواست شده است که امور مختلف خیریه را به جا بیاورند. بعلاوه در این نامه‌ها شکوه‌هایی را که از طرف مردم در مورد حق کشی از طرف دولت یا مسئولان دولتی به زبان آورده است و خواسته است که گره از مشکلاتشان بگشایند.

بقیه نامه‌ها برای افراد خانواده مولانا، شمس تبریزی و حسام‌الدین چلبی و برای افرادی از عوام نوشته شده است. مولانا که در آغاز نامه‌هایش اغلب با جمله «خدا گشاینده درهاست» شروع می‌کند، مخاطبش را بالقاب و گفتار و عناوین زیبا مفتخر می‌سازد و سپس آن چه می‌خواهد بگوید به زبان می‌آورد و مقصود از نوشتن نامه را بیان می‌نماید. اگر در نامه خواهشی مرقوم است مخاطبش را با آیات کریمه چون «من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها (انعام، ۱۶۰)» و احادیث شریف چون «خير الناس من ينفع الناس» یا با امثال و حکم از قبیل «المشرب العذب كثير الزحام» به موضوع آماده می‌سازد و سوق می‌دهد. نامه‌ها با دعای موفقیت طول عمر، تندرستی، قوت و برکت برای مخاطب پایان می‌یابد.

«آرنده تحیت، شمس‌الدین محمد پسر جمال‌الدین فرزند عزیز مخلص سخت مقل الحال و بی‌نواست و پدر او جمال‌الدین امیر احمد رحمه الله از کوچکی فرزند و پیوسته این داعی بوده است توقعست از مکارم اخلاق «خير الناس من ينفع الناس» پادشاهی فرماید و او را بشغلی که لایق او باشد از بندگان خود گرداند تا مشرف گردد...»

(مولانا جلال‌الدین رومی، مکتوبات، نقل از نامه هژدهم، ص. ۲۲)

کتاب مناقب

(کتاب زندگی نامه مولانا جلال الدین و شرح حال مولویان)

مولانا نه تنها با آثارش بلکه با روش زندگانی و احوال و اطرافش و با افکاری که در رویارویی با وقایع مختلف به مردم راه راست را نشان داده و کوشیده است که برای آن ها الگو شود.

باز از قرار معلوم، مولانا تنها در مجالس خواص و رجال حضور نداشته است. مریدان و رفیقانش از طبقه های مختلف تشکیل شده است. از این رو مولانا با وقایع متفاوت روبرو شده و با هر سنجی چون مسلمان و غیر مسلمان، توانگر و فقیر، سلطان و غلام مراوده داشته و توسط رفتار و اطوارش سرمشق مردم شده است.

بعد از وصلت مولانا به حق، روش زندگانی او در کتاب ها مندرج شده است. این کتاب ها نیز از لحاظ شرح حال مولانا و مولویان و تاریخ مولویه بعنوان مآخذ دست اول ارزیابی می شوند. معروف ترین این گونه مآخذ، یکی «رساله» فارسی تألیف فریدون بن احمد سپهسالار (م. حدود ۱۳۱۲م.) است که نویسنده به خدمت مولانا هم کمر بسته است. دیگری نیز اثر احمد افلاکی (م. ۱۳۶۰ م.) است به نام «مناقب العارفین».

مناقب العارفین که به فارسی نوشته و از میان مناقب نامه های مولوی بیشترین علاقه را به خود جلب کرده است، بصورت متن کامل و بویژه متن خلاصه شده، نسخه برداری شده و به زبان ترکی نیز ترجمه شده و میان مولویان مورد توجه قرار گرفته است. به جز این دو مناقب نامه مهم، مناقب نامه هایی هم به نظم و نثر نوشته شده است که این دو کتاب فوق الذکر را مآخذ خود قرار داده اند و از این قراراند:

ثواب المناقب، تألیف عبد الوهاب همدانی (م. ۱۵۴۷ م.). به زبان فارسی و منثور است.

مناقب مولانا، تألیف لقمان دده (م. ۱۵۱۹ م.)، به زبان ترکی و منظوم است.

سفینه نفیسه مولویان، تألیف ثاقب دده (م. ۱۷۳۵ م.)، به زبان ترکی و منثور است.

تذکره شعرای مولویه، تألیف اسرار دده (م. ۱۷۹۷ م.)، به زبان ترکی و منثور است.

مجموعه التواریخ المولویه، تألیف سید صحیح احمد دده (م. ۱۸۱۳ م.)، به زبان ترکی و منثور است.

این کتاب مناقب مذکور زندگی نامه مولانا و مولویان و شرح حال آنان را که در مولویخانه ها پروریده شده اند تا به امروز انتقال می دهند..

«رفتیم بقیه را بقا باد لابد برود هر آنک او زاد

خفتیم میانۀ خموشان کز حد بردیم بانگ و فریاد

(مولانا جلال الدین رومی بلخی، کلیات دیوان شمس، شماره غزل: ۶۹۲)

ترجمه و شرح‌های مثنوی

مثنوی معنوی در دورهٔ حیات خود مولانا هم با توجه بسیار خوانده شده است بعد از آن که وی به رحمت ایزدی پیوست این اثر از طرف افراد سنخ‌های مختلف، خواه مولوی باشند خواه نباشند، خوانده شده است. به مرور زمان از این جهت که همه مردم فارسی را خوب بلد نبودند و برای این که معانی ژرفش به خوبی معلوم گردد، از عهد پانزدهم میلادی به بعد بطور کامل یا به صورت منتخب ترجمه یا شرح داده شده است. امروزه بیش از ۵۰۰ نسخه خطی از این گونه آثار فقط در کتابخانه‌های ترکیه نگه‌داری می‌شود.

قدیم‌ترین این ترجمه‌ها و شرح‌ها **مثنوی مرادیه** است که معین‌الدین پسر مصطفی آن را بنا به سفارش سلطان مراد دوم به سلک نظم کشیده و در سال ۸۳۹ ق. ۱۴۳۶ م. به اتمام رسانیده است.

به این گونه کارها که از عهد شانزدهم میلادی افزایش داشته است شرح‌های **سروری** (م. ۱۵۶۲ م.) و **سودی** (م. ۱۵۹۳ م.) اضافه شده و علاقه به مولانا و مثنوی افزایش یافته است. **نورالدین عبدالرحمن جامی** از صوفیان معروف (م. ۱۴۹۲ م.) نیز با شرح دو بیت از مثنوی به کاروان شارحان مثنوی پیوسته است.

در عهد هفدهم میلادی **اسماعیل رسوخی دده** (انقری، م. ۱۶۳۱ م.) با ترجمه و شرح تمام متن مثنوی عنوان حضرت شارح را به خود گرفته است. از میان شارحان همین عهد باید از **جوری دده** (م. ۱۶۵۴ م.)، **صاری عبدالله** (م. ۱۶۶۰ م.)، **شمعی شمع الله** (م. بعد از ۱۶۰۰ م.) و **عبدالمجید سیواسی** (م. ۱۶۳۹ م.) نام برد.

در عصر هجدهم میلادی **اسماعیل حقی بورسوی** (م. ۱۷۲۵ م.) ۷۵۰ بیت از دفتر اول مثنوی را با نام **روح المثنوی** ترجمه و شرح کرده است. **شیخ غالب** (م. ۱۷۹۸ م.)، از مشایخ مولویخانهٔ غلاطه و از معروف‌ترین شاعران ادبیات ما نیز، از شارحان همین عصر است. در عصر نوزدهم میلادی هم **عابدین پاشا** از استادان سیواس و آنکارا دفتر اول مثنوی را ترجمه و شرح کرده و به نظر مردم عرضه داشته است.

غیر از این معروف‌ترین شرح و ترجمه‌های مذکور در بالا، اشخاصی نیز چون **شیخ نظمی خلوتی** (م. ۱۷۰۱ م.)، **نحیفی** (م. ۱۷۳۸ م.) و **محمد شاکر** (م. ۱۸۳۶ م.) مثنوی را به صورت منظوم ترجمه کرده‌اند.

خارج از این کارها، **یوسف سینه‌چاک** (م. ۱۵۴۶ م.) مؤلف جزیرهٔ مثنوی و شاهدی ابراهیم دده مغلوی (م. ۱۵۵۰) ناظم **تحفهٔ شاهدی** کوشیده‌اند تا برای این که مثنوی را خوب‌تر بفهمانند آثاری مانند انتخاب، شرح و فرهنگ بنویسند. علاوه بر این ترجمه و شرح‌ها که همه در آناتولی انجام گرفته‌اند، نویسندگان و شاعران ایرانی، هندی و پاکستانی نیز مثنوی را ترجمه و شرح داده‌اند.

« این سخن ما (مثنوی معنوی) برای آن آمد که ... والله والله از آن جا که آفتاب سر می‌زند تا آنجا که فرو می‌رود این معنی خواهد گرفتند

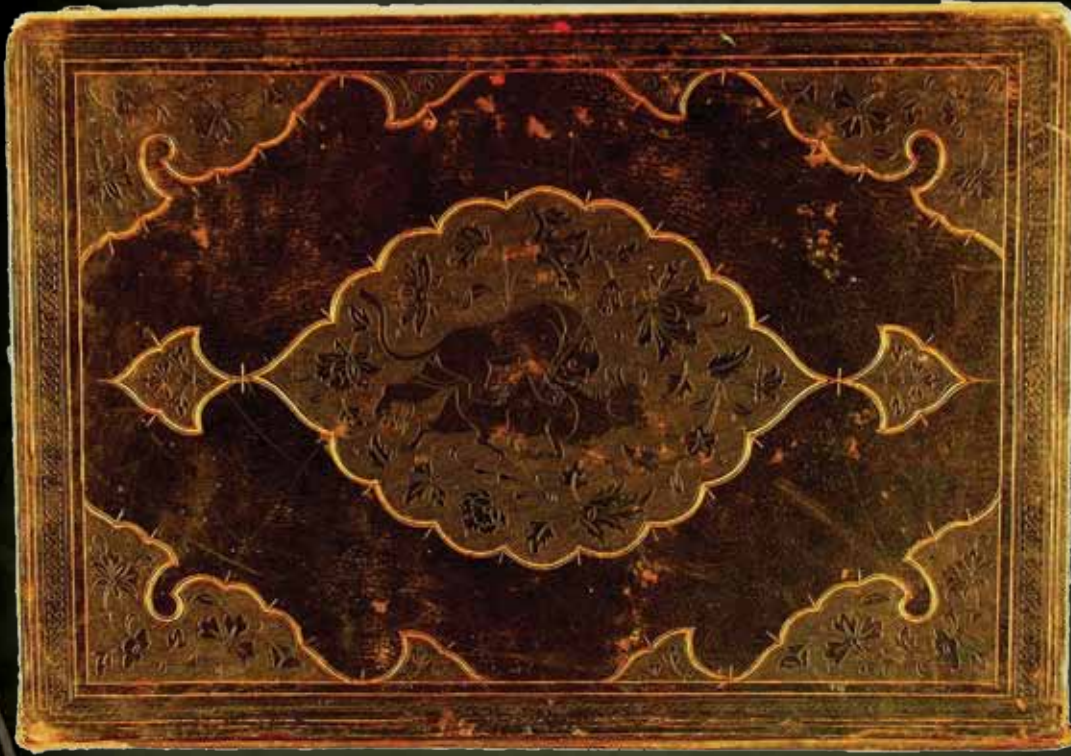
و در اقلیم‌ها خواهد رفتند.. »

(نقل از مناقب العارفین احمد افلاکی، ج. ۱، ص. ۴۳۵)

harflerdeki mânâ
معنی در حروف
the meaning in the letters

mevlâna eserlerinin yazmaları
نسخه های خطی آثار مولانا
manuscripts of mawlânâ's works

MESNEVİ CILDI

Galata Mevlevihanesi Nu. 74 (C I-VI)

Cilt Özellikleri
Şemsesi hayvan motifli, salbekli,
zencirekli, siyah deri cilt

Farsça
316 yaprak
dört sütun, 23 satır

Ahmed b. Muhammed b. Ali
el-Hâfız el-Kâri el-Erdestâni (İsfahan)
865/1461

جلد مثنوی

کتابخانه مولویخانه غلاطه

(سلیمانیه)، ش. ۷۴ (دفتر ۱-۶)

توصیف جلد

تیماج زینونی تزیندار مصور، مجدول و زنجیره دار

فارسی

۳۱۶ برگ، چهار ستونی مجدول: ۲۳ سطر

احمد بن محمد بن علی الحافظ القاری الارdestانی

اسفهان

۱۴۶۱/۸۶۵

THE BINDING OF MATHNAWĪ

Galata Mevlevihānesi, no. 74 (Vol. I-VI)

Speciality of the binding
The binding is of black leather with a
central medallion figured animal, chain
border

Persian
316 folios
four columns of 23 lines

Ahmad b. Muhammad b. Ali
al-Hâfız al-Kâri al-Ardestâni (Esfahan)
865/1461

MESNEVİ
Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Mevlâna Müzesi Kütüphanesi Nu. 51

Manzum Giriş
C I, yp. 8b

Farsça
Müzehhep levha
497 x 522 (349 x 260) mm.
325 yaprak

Sülûs
Muhammed b. Abdullah
el-Konevi el-Veledi
677 / 1277

مشوی

مولانا جلال‌الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه مؤزۀ مولانا، ش. ۵۱

مقدمه: برگ ب ۸
مذهب و مرصع

۴۹۷ x ۵۲۲ / متن ۳۴۹ x ۳۶۰ میلیمتر

۳۲۵ برگ

ثلث؛ به خط محمد بن عبدالله التونوی الولدی

۱۲۷۷ / ۶۷۷

MATHNAWĪ

Mawlânâ Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Mawlânâ Museum Library No. 51

Vol. I, Preface in verse,
fol. 8b

Persian
richly ornamented frontispiece
49.7 x 52.2 (34.9 x 26) cm.
325 folios

Sulus
Muhammad b. Abd Allah
al-Konavi al-Valladi
677 / 1277

MESNEVĪ

Mevlāna Celāleddīn-i Rūmī (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Amcazade Hüseyin Paşa Nu. 292 (C I-VI)
Metin, yp. 12b-13a

Farsça

Farsça açıklamalar ve ekler Mahmūd el-
Vāiz el-Kāshifī el-Hüseyinî'ye aittir
Cetvelli, başlıklar kırmızı
185 x 130 (145 x 67) mm.
583 yaprak, 25 satır; 2 sütun

Nesih

Kutbuddin Muhammed
b. Muhammed b. İlyās
895/1489

متنوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه عموجه زاده حسین پاشا (سلیمانیه)

شماره ۲۹۲ (ج. ۶-۱)

دو برگ از متن، ب ۱۲-۱۳

حواشی فارسی متعلق به محمود الواظف الکااشفی است.

مجدول طلائی و لاجوردی و مشکلی؛ عنوانها به قرمز

۱۳۰ × ۱۸۵ / متن ۶۷ × ۱۴۵ میلیتر، ۵۸۳ گ، ۲۵ س

نسخ، به خط قطب الدین محمد

بن محمد بن الیاس، ۱۴۸۹/۸۹۵

MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al-Dīn Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library
Amcazade Husayin Paşa

No. 292 (vol. I-VI)

A page from text, fol. 12b-13a

Persian

The Persian instructions and additions are
belong to Mahmūd el-Vāiz Kāshifī

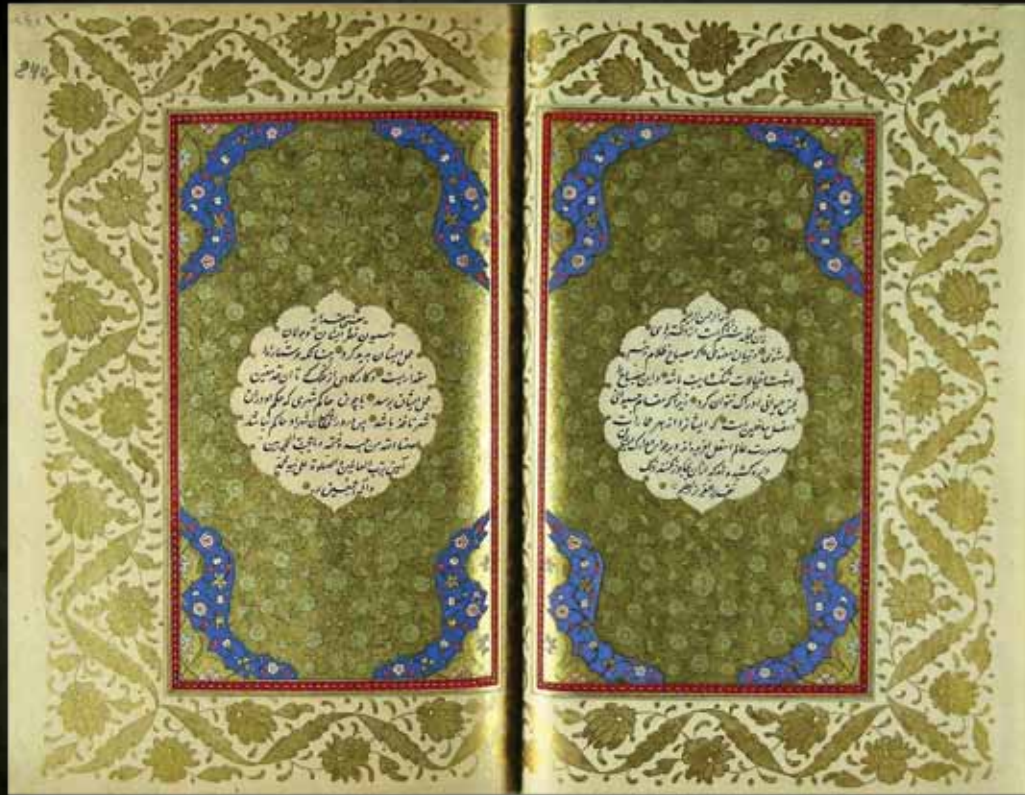
The headings are red

18.5 x 13 (14.5 x 6.7) cm. 583 folios

two columns of 25 lines

Naskh

Kutbuddin Muhammed
b. Muhammed b. İlyās, 895/1489

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Halat Efendi Nu. 174

C VI, Mukaddime

Farsça
Tezhipli
220 x 145 (161 x 93) mm.
298 yaprak
25 satır, çift sütunNestalik
Cevri İbrahim b. Behram
1029 / 1620

مشوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه حالت افندی (اسلامیاتیپ)، ش. ۱۷۱
مقدمه دفتر ششممذهب زرتکدوده و مرصع لاجوردی
مجدول مطلق و مزدوج

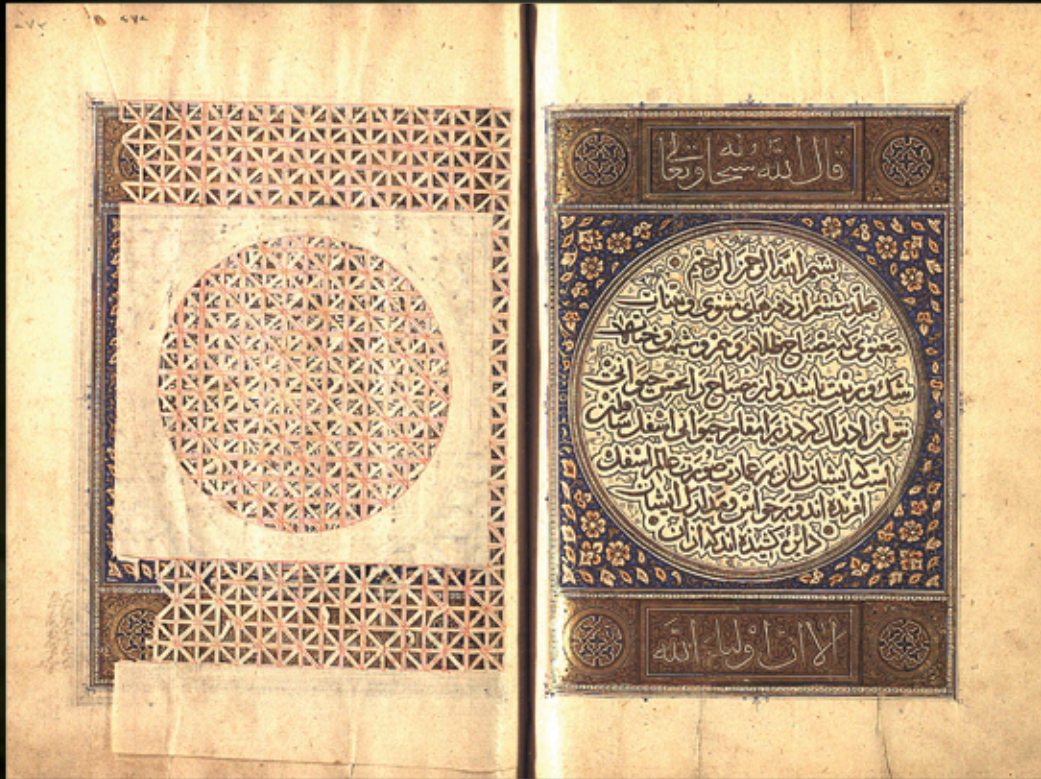
۱۶۰ × ۲۲۰ / متن ۹۳ × ۱۶۱ میلیمتر؛ ۲۹۸ گد؛ ۲۵ س

تسلیق؛ به خط ابراهیم بن بهرام معروف به جوری
۱۰۲۹ / ۱۶۲۰

MATHNAWĪ

Mawlâna Jalâl al Dîn Rûmî (1207-1273)

Sulaymanîa Library
Halat Afandi No. 174vol. VI, preface
Ornamented in goldPersian
22 x 14.5 (16.1 x 9.3) cm.
two columns of 25 lines
298 foliosNastaliq
Javri İbrahim b. Bahram
1029 / 1620

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Halet Efendi Nu. 171

C VI, Mukaddime
Farsça
Tezhipli

265 x 180 (200 x 140) mm.
334 yaprak
23 satır

Nesih
Muhammed b. Hüseyin el-Mevlevî
774 / 1372

منوی

مولانا جلال الدین روسی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه حالت افندی (سلیمانیه)، ش ۱۷۱
مقدمه دفتر ششم

سرلوحه مذهب و مرصع مزودج
۱۸۰ × ۲۰۰ / متن ۱۴۰ × ۲۰۰
۳۳۴ گ، ۲۳ سطر

نسخ، به خط محمد بن حسین المولوی
۱۳۷۲ / ۷۷۴

MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al Din Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library
Halat Afandi No. 171

vol. VI, Preface
Persian
ornamented

26.5 x 18 (20 x 14) cm.
334 folios
23 lines

Naskh
Muhammad b. Husain al-Mawlawi
774 / 1372

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Halet Efendi Nu. 169C V son C VI baş
Farsçadefter başları tezhipli, sayfa lar cetveli
mukaddime metni kırmızı200 x 127 (160 x 87) mm.
267 yaprak, 27 satır
Nesih
Derviş İbrahim
1040-1043 / 1630-1633

متوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)
کتابخانه حالت افندی (سلیمانیه)، ش. ۱۶۹
پایان دکتر پنجم و آغاز دکتر ششم
سرلوحه ها مذهب و مرصع، مجدول مطلق
مقدمه به قرمز
۲۰۰ × ۱۲۷ / متن ۱۶۰ × ۸۷ میلیتر
۳۷ برگ، ۲۷ سطر؛ نسخ
درویش ابراهیم
۱۰۴۰ - ۱۰۴۳ / ۱۶۳۰ - ۱۶۳۳

MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al Din Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library
Halat Afandi No. 169The end of vol. V
The beginning of vol. VI
PersianFrontpages and the heads of the books
illuminated, framed pages
20 x 12.7 (16 x 8.7) cm.
267 folios, 27 lines
Naskh
Darwish Ibrahim
1040-1043 / 1630-1633

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Halet Efendi Nu. 174C II, Mukaddime
Farsça
Tezhipli220 x 145 (161 x 93) mm.
298 yaprak
25 satır, çift sütunNestalik
Cevri İbrahim b. Behram
1029 / 1620

مشقوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه حالت افندی (سلیمانیه)، ش. ۱۷۴
مقدمه دفتر دوممذهب زرتادوده و مرصع لاجوردی
مجدول مطلقاً و مزودج

۱۶۱ × ۹۳ / متن ۱۶۱ میلیمتر؛ ۲۹۸ گ: ۲۵ س

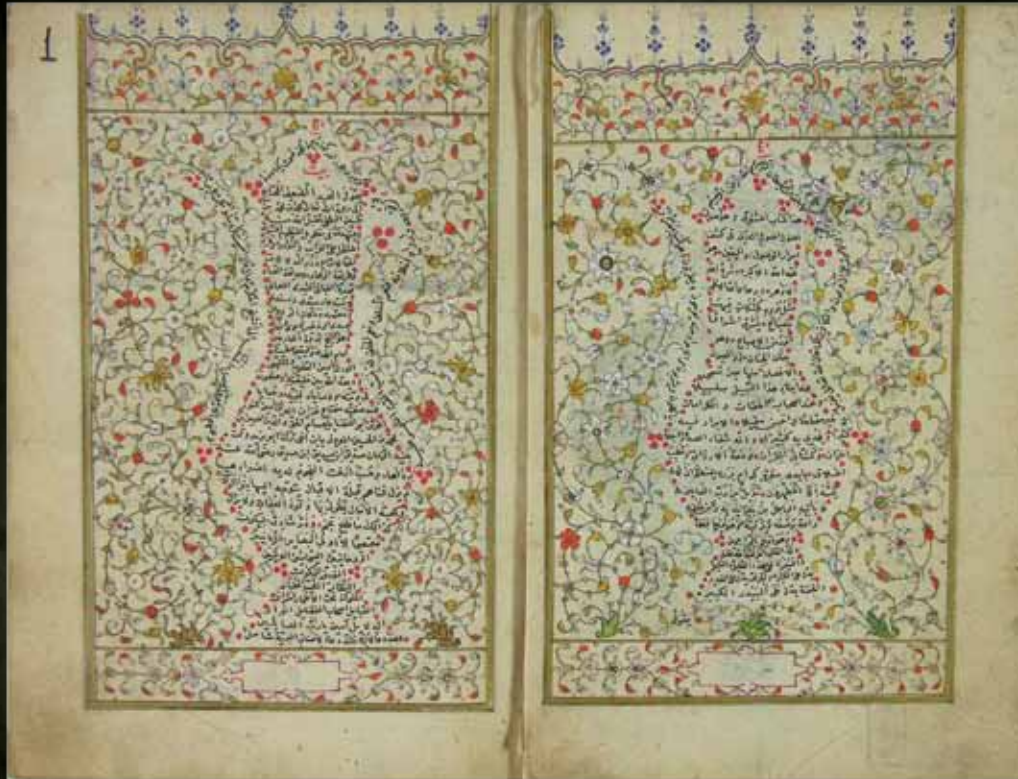
نستعلیق؛ به خط ابراهیم بن بهرام معروف به جوری

۱۰۲۹ / ۱۶۲۰

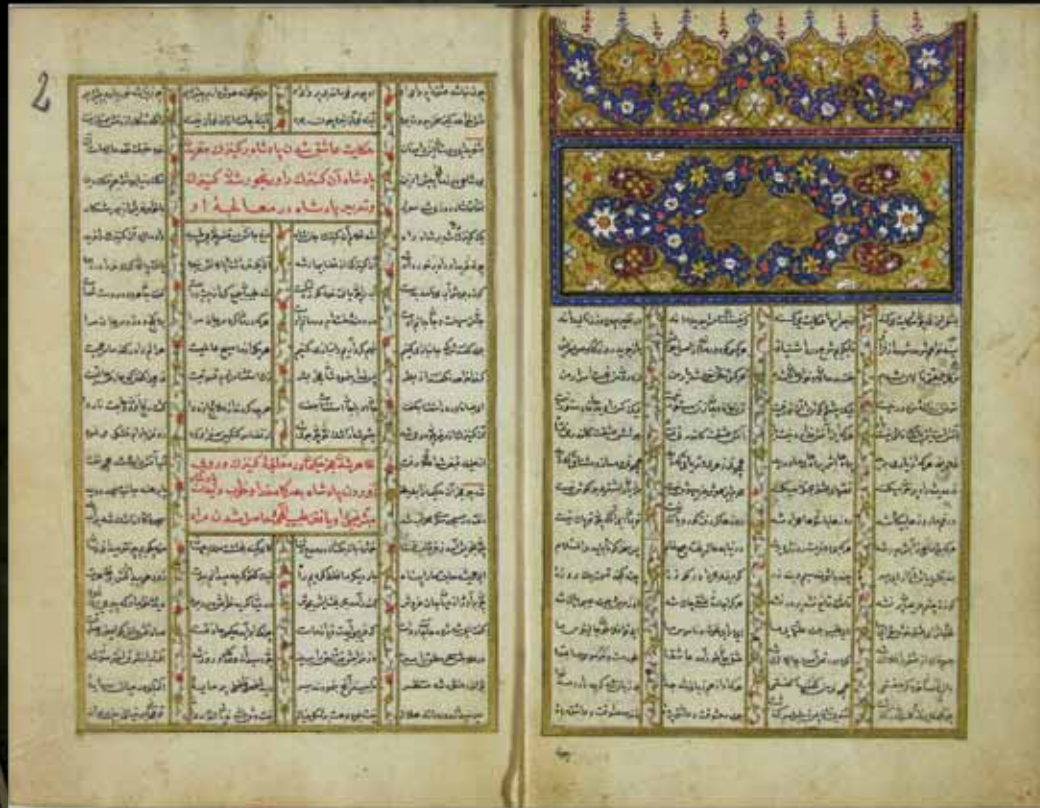
MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al-Dīn Rūmī (1207-1273)

Sulaymania Library
Halat Afandi No. 174vol. II, preface
Persian
Ornamented in gold22 x 14.5 (16.1 x 9.3) cm.
two columns of 25 lines
298 foliosNastaliq
Javri Ibrahim b. Bahram
1029 / 1620

MESNEVÎ	مشوی	MATHNAWÎ
Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)	مولانا جلال الدين رومي (1207-1273)	Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)
Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Nu. 696	کتابخانه حمیدیه (سلیمانیه)، ش. ۶۹۶ مقدمه دکتر اول	Suleymania Library Hamidiye No. 696
C I, Mensur Mukaddime Farsça	ظہریہ مکتب، مرصع و منقش زولندودہ و مزدوج ۱۴۷ × ۱۰۰ / متن ۱۲۰ × ۷۵ میلیمتر	vol. I, Preface in prose Persian
Zahriye tezhipli	۳۱۱ گ، ۲۳ سطر، چہار ستونی نسخ	ornamented frontpage
147 x 100 (120 x 75) mm. 311 yaprak 23 satır, dört sütun	۱۶۲۷ / ۱۰۳۷	14.7 x 10 (12 x 7.5) cm. 311 folios four columns of 23 lines
Nesih 1037 / 1627		Naskh 1037 / 1627

MESNEVİ

متوی

MATHNAWI

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

مولانا جلال الدين رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Hamidiye Nu. 696

کتابخانه حمیدیه (سلیمانیه)، ش. ۶۹۶
سر آغاز دفتر اول

Suleymania Library
Hamidiye No. 696

C I, Manzum Giriş
Farsça

سرلوحه مذهب و مرصع لاجوردی و مجدول مطلق
و عتاوین به قرمز

vol. I, Preface in verse
Persian

Serlevha ve su yolu tezhipli,
yalız cetvelli başlıklar kırmızı

۱۶۷ × ۱۰۰ / متن ۱۲۰ × ۷۵ میلیمتر

ornamented titlepage and borders

147 x 100 (120 x 75) mm.
311 yaprak
23 satır, dört sütun
Nesih
1037 / 1627

۳۱۱ گ، ۲۳ سطر، چهار ستونی
نسخ: ۱۰۳۷ / ۱۶۲۷

14.7 x 10 (12 x 7.5) cm.
311 folios
23 lines
Naskh
1037 / 1627

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Fatih Nu. 2813

CI, Mukaddime, yp. 1b-2a

Farsça

defter başları serlevhali ve tezhipli,
derkenarlı, başlıklar kırmızı
195 x 14 (127 x 94) mm.499 yaprak, 19 satır, çift sütun
haşiye 14 mısra
Nesih

Muhammed b. İshak el-Huseynî

882 / 1477

Sultan Mahmud Han vakfı

متنوی

مولانا جلال الدین الرومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه فاتح (سلیمانیه)، ش. ۲۸۱۳

التاجیه، ورق ب ۱-۲

بحاریه ملقب و مربعی لاجوردی، مجذول آبی
عنوانها به قرمز

۱۹۵ × ۱۴ / متن ۱۲۷ × ۹۴ میلیمتر؛ گ. ۱۹ س.

حاشیه ۱۴ مصراع؛ چهار ستونی

نسخ؛ به خط محمد بن اسحاق الحسینی؛ ۸۸۲ / ۱۴۷۷

وقف سلطان محمود خان

MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al Din Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library
Fatih No. 2813

vol. I, Muqaddima, fol. 1b-2a

Persian

titlepage and ornamentations, apostilles
on the beginnings of the book.

The titles in red

Naskh

19.5 x 14 (12.7 x 9.4) cm.

499 folios, two columns of 21

lines, hashiya 14 verses

Muhammad b. İshak al-Husaynî

882 / 1477

A grant of Sultan Mahmud Khan

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Fatih Nu. 2811C I, Mukaddime, yp. 1b - 2a
Farsçadefter başları tezhipli, cetveller altın ve renkli,
başlıklar kırmızı245 x 169 (180 x 115) mm.
364 yaprak19 satır, dört sütun
TaliqMuhammed b. Fakih Mahmûd el-Kâtib
966 / 1559

Sultan Mahmud Han vakfi

مثنوی

مولانا جلال الدين الرومي (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه فاتح (سلیمانیه)، ش. ۲۸۱۱

افتتاحیه مثنوی، برگ ب ۱-۲

محرابیه مذهب و مرصع لاجوردی، مجدول مطلق و

الوان: عنوانها به قرمز

۱۶۹ × ۱۸۰ / متن ۱۱۵ × ۱۸۰ میلیمتر

۳۶۴ گ، ۱۹ س، چهار ستونی

تعلیق: به خط محمد بن فقیه محمود الکاتب

۱۰۵۹ / ۹۶۶

MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al Dīn Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library Fatih No. 2811
vol. I, fol. 1b-2a
Persianthe beginnings are ornamented
frames are gilded and coloured,
the titles are red

Taliq

24.5 x 16.9 (18 x 11.5) cm.
four columns of 19 lines

364 folios

Muhammad b. Fakih Mahmûd al-Kâtib
966 / 1559

A grant of Sultan Mahmud Khan.

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Fatih Nu. 2807

C I, yp. 1b - 2a
Farsça

defter başları ve mihrabiyeleeri tezhipli
cetveller yaldız, söz başları süslü

340 x 230 (220 x 135) mm.

280 yaprak

23 satır, dört sütun

Nestalik

Sultan Mahmud Han vakfı

مثنوی

مولانا جلال الدين الرومي (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه فاتح (سليمانيه)، ش. ۲۸۰۷

محرابيه و آغاز دفتر از، ورق ب ۱-۲۲

فارسی

سرلوحه منقش و مرصع لاجوردی، مجدول مطلقاً و

عنوانها منقش

۳۴۰ × ۲۳۰ / متن ۱۳۵ × ۱۳۵ میلیمتر

۲۸۰ گ، ۲۳ س، چهار ستونی؛ نستعلیق

وقف سلطان محمود خان

MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al Din Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library
Fatih No. 2807

vol. I, fol. 1b-2a
Persian

The titlepages and mihrabiyaas are
illuminated. The rulings are gilted.

34 x 23 (22 x 13.5) cm.

four columns of 23 lines

280 folios

Naskh

A grant of Sultan Mahmud Khan

MESNEVĪ

مشنوی

MATHNAWĪ

Mevlāna Celāleddin-i Rūmī (1207-1273)

مولانا جلال الدین الرومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

Mawlāna Jalāl al Dīn Rūmī (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Pertev Paşa Nu. 325 (I-VI)

کتابخانه پرتو پاشا (سلیمانیه)، ش. ۳۲۵

Suleymania Library
Pertev Pasha, no. 325 (vol. I-VI)C II, yp. 82b-83a
Farsça

دفتر دوم، ورق ب ۸۲ - آ ۸۳

vol. II, fol. 82b-83a
Persianyaldız cetvelli, defter başları serlevha
tezhibli, başlıklar kırmızıسرلوحة شش دفتر ملخوب و مرصع؛ عناوین به قلم
سی ۵۰۰، دو ستونی، محشی؛ ۱۵ س، حاشیه ۳۶ مقراع
تعلیق؛ به خط حمید رضاییGilded frames, titlepages are ornamented,
the headings in red500 yaprak, çift sütun, derkenarlı
15 satır, derkenar 26 mısra500 folios
two columns of 15 lines
26 versesTaliq
Hamid RızayîTaliq
Hamid Rezayî

MESNEVİ	مشوی	MATHNAWĪ
Mevlāna Celāleddin-i Rūmī (1207-1273)	مولانا جلال الدین الرومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)	Mawlāna Jalāl al Din Rūmī (1207-1273)
Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa Nu. 650	کتابخانه نافظ پاشا (سليمانیه)، ش. ۶۵۰	Suleymania Library Nafiz Pasha No. 650
C III, Mukaddime, yp. 1b - 2a Farsça	مقدمه دفتر سوم، ورق ب ۱ - ۲ آ ۲۳۰ × ۱۵۰ / متن ۱۸۵ × ۱۱۵ میلیمتر	vol. III, Preface, fol. 1b-2a Persian
235 x 155 (185 x 115) mm. 298 yaprak 17 satır	۲۹۸ گ، ۱۷ س فارسی	23.5 x 15.5 (18.5 x 11.5) cm. 298 folios 17 lines
Nesih	نسخ به خط محمد مراد ابن محمد، ۱۳۲۹ / ۷۲۹	Naskh
Muhammed Murad Ibn Muhammed 729 / 1329		Muhammad Murad Ibn Muhammad 729 / 1329

MESNEVÎ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Galata Mevlevihânesi Nu. 100
İlk On Sekiz Beyit, yp. 2b-3a
Farsça

Zahriye şemseli, tezhipli, yıldız zencirekli
cetveli, başlıklar süslü,
defter başları mihrabiye ve tezhipli

328 yaprak
23 satır, dört sütun
Nesih

Muhammed b. Muhammed b. Ahmed-i Ensârî
882 / 1477

متنوی

مولانا جلال الدین الرومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه مولویخانه غلامه (استانبول)، ش. ۱۰۰

حجده بیت اول، ورق ب ۲-۳
محرابیه مذهب و مرصع لاجوردی، جدول
عنوانها زراندوده

۳۲۸ گ، ۲۳ س؛ چهار ستونی

نسخ مغرب

به خط محمد بن محمد بن احمد تھاری ۸۸۲ / ۱۴۷۷

MATHNAWÎ

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

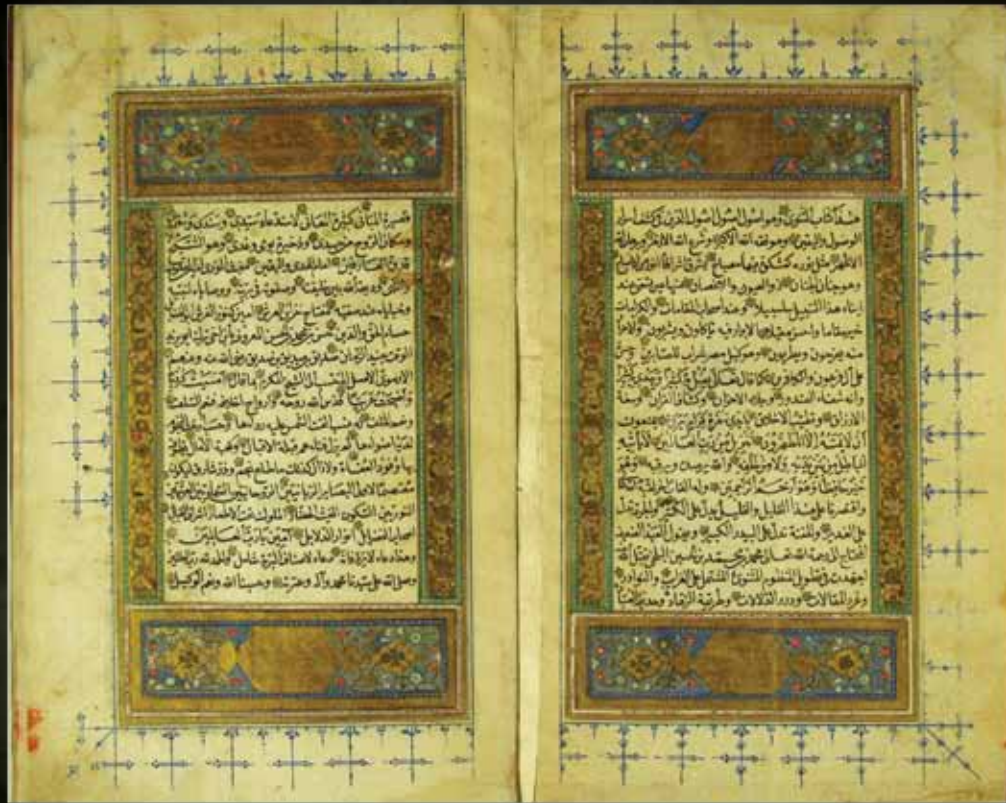
Galata Mevlevihânesi No. 100
the first eighteen couplets, fol. 2b-3a

Persian
the headings are ornamented,
the beginnings of the book illuminated

328 folios
four columns of 23 lines

Naskh

Muhammad b. Muhammad b. Ahmad-i Ansârî
882 / 1477

MESNEVÎ

مشوی

MATHNAWÎ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Sûleymaniye Kütüphanesi
Hafid Efendi Nu. 136

کتابخانه حیدرآبادی (سلیمانیہ)، ش. ۱۳۶

Suleymania Library
Hafid Afandi No. 136C I, Mensur mukaddime, yp. 1b-2a
Farsçaظہریہ مکتب و مرصع، مجدول مطلاً و عناوین بہ قرمز
۲۷ برگ، ۲۹ سطر، چہار ستونیvol. I, preface
fol. 1b-2atezhipli kitabe
Başlıklar kırmızı, yıldız cetvelli

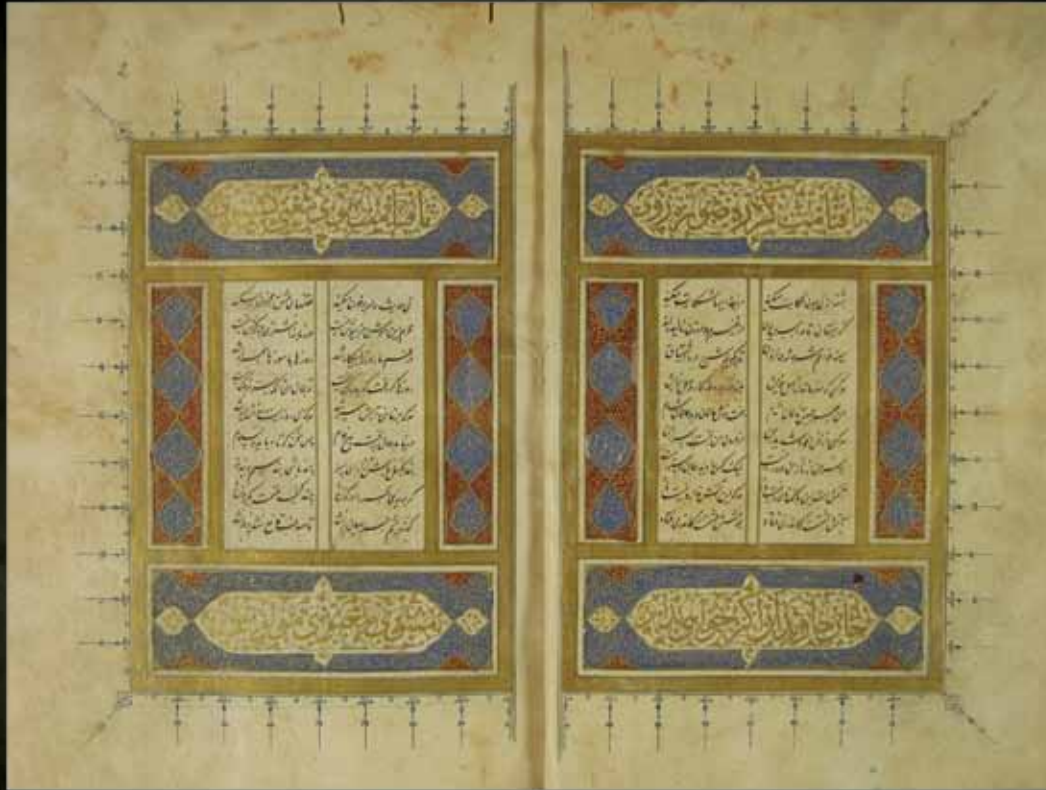
نسخ

Persian

27 yaprak
29 satır, dört sütun

۱۶۱۸ / ۱۰۲۷

ornamented frontpage, titles in red
the pages framed and gildedNesih
1027 / 161827 folios
29 lines, four columns
Naskh
1027 / 1618

MESNEVÎ

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Hekimoğlu Nu. 665

C I, Giriş, yp. 2b-3a

Farsça
Tezhipli kitabe, cetveller yaldız332 yaprak
21 satır, dört sütunTaliq
Ali İsfahâni
875 / 1570

مشوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه حکیم اوغلو سلیمانیه، ش. ۶۶۵
سر آغاز دفتر اول، گ ب ۱-۲
شهریه و سرلوحه مذهب و مرصع لاجوردی، مجدول
مطالاً۳۳۲ برگ، ۲۱ سطر، چهار ستونی
تعلیق، به خط علی اصفهانی
۱۵۷۰ / ۸۷۵

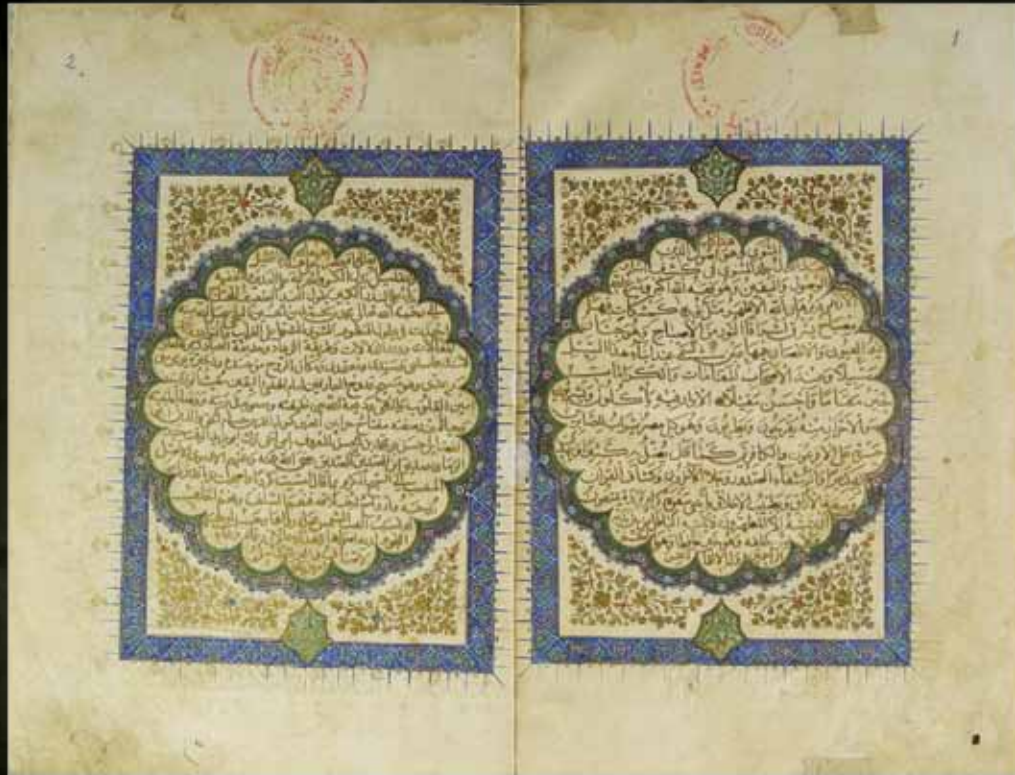
MATHNAWÎ

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Suleymania Library
Hekimoğlu No. 665

Vol., I, Preface 2b-3a

Persian
Ornamented Frontpage332 folios
21 lines, four columnsTaliq
Ali Esfahâni
875 / 1570

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi
Nu. 1133Mensur mukaddime
yp. 1b-2aFarsça
tezhipli kitabe

225 x 155 (145 x 105) mm.

391 yaprak

19 satır, dört sütun

Nesih

849 / 1445

مشقوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه راشد افندی (بصری)، ش. ۱۱۳۳

برگ ب ۱ - آ ۲

سرلوحه مذقوب و مرصع نفیس و مزدوج، مجدول مطلاً

و لاجوردی

۱۰۰ × ۳۲۵ / متن: ۱۰۵ × ۱۴۵ میلیمتر

۳۹۱ ک: ۱۹ س، چهار مصرعوی و دو بیت

نسخ، ۸۴۹ / ۱۴۴۵

MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al Din Rūmī (1207-1273)

Kayseri Rashid Afandi Library
No. 1133

Preface, fol. 1b-2a

The beginnings ornamented
Persian

22.5 x 15.5 (14.5 x 10.5) cm.

391 folios

four columns of 19 lines

Naskh

849 / 1445

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)

Suleymaniyeh Kütüphanesi
Kernanş Nu. 254C I, yp. 6b-7a
Farsça

çift sütun, başlıklar kırmızı

179 x 99 mm.
60 yaprak
21 satırNestalîk
İbrahim Dede

مشنوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه خواجه کمانکش (سلیمانیه)، ش. ۲۵۴

از دفتر اول، گ ب ۶ - ۷ آ

عنوانها به قرمز، دو ستونی

۱۷۹ × ۹۹ میلیمتر

۶۰ برگ؛ ۲۱ سطر

نستعلیق

به خط ابراهیم دده

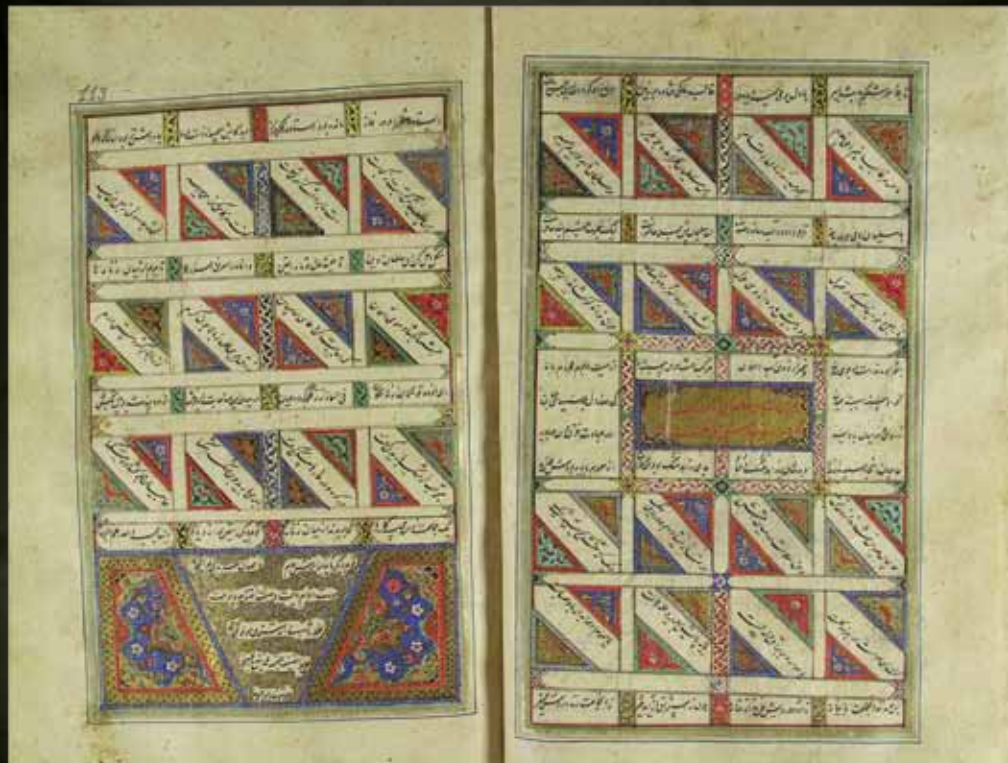
MATHNAWĪ

Mawlāna Jalāl al Dīn Rūmī (1207-1273)

Suleymaniyeh Library
Kamankash No. 254vol. I, fol. 6b-7a
Persian

double columns the headings in red

17.9 x 9.9 cm.
60 folios
21 linesNastaliq
Ibrahim Dede

MESNEVÎ

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Hacı Beşir Ağa Nu. 377C. II sonu, yp. 112b-113a
Tezhipli
Farsça266 x 170 (145 x 140) mm.
292 yaprak
25 satırTaliq
Muhammed Şefî' el-Huseynî
1018 / 1609

مشوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه حاجی بشیر آغا (سليمانيه)، ش. ۳۷۷
پایان دلتور دوم، گ ب ۱۱۲ - آ ۱۱۳مجدول مرصع و منقش
۳۶۶ x ۱۷۰ / متن ۱۴۵ x ۱۴۰ میلیمتر
۲۹۲ گ، ۲۵ س؛ تعلیق
به خط محمد شفیع الحسینی
۱۶۰۹ / ۱۰۱۸

MATHNAWÎ

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Suleymania Library
Hadji Bashir Aga No. 377

v. II, the end of second book

fol. 112b-113a
Persian
Ornamented
26.6 x 17 (14.5 x 14) cm.
292 folios, 25 linesTaliq
Muhammad Şafî' al-Husaynî
1018 / 1609

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Üsküdar Halk Kütüphanesi
Hacı Selim Ağa Nu. 554C VI, mukaddime
FarsçaSerlevha tezhipli
533 x 360 mm.
377 yaprak
27 satır

Nesih

Ahmed b. Muhammed el-Mevlevî
788 / 1386

مشوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)
کتابخانه خلق اسکدار (حاجی سلیم آغا، استانبول)
ش. ۵۵۴از آغاز دفتر ششم
سرلوحه مذہب مطلقاً، مزدوج
۵۳۳ × ۳۶۰ میلیتر؛ ۳۷۷ گ، ۲۷ س

نسخ به خط احمد بن محمد المولوی

۱۳۸۶ / ۷۸۸

MATHNAWĪ

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Uskudar Public Library
Hadji Salim Ağa No. 554vol. VI, Preface
PersianOrnamented
53.3 x 36 cm.
377 folios
27 lines

Naskh

Ahmad b. Muhammad al-Mawlawi
788 / 1386

MESNEVİ

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Halet Efendi Nu. 174
C I, Manzum Giriş
Farsça

Tezhipli, serlevha ve denkenar yıldız süslemeli,
başlıklar ve metin yıldız cetvel içinde

220 x 145 (161 x 93) mm.

298 yaprak, 25 satır, dört sütun

Nestalik

1029 / 1620

Cevri İbrahim b. Behram

Nüsha, Emir Halife Seyyid Muhammed
el-Mevlevî adına yazılmıştır

متنوی

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه حالت افندی (سلیمانیه)، ش. ۱۷۴

سر آغاز دفتر اول

مذهب زرتلدوده و مرضع لاجوردی، مجلد اول و

مزدوج

۱۴۵ × ۲۲۰ / متن ۹۳ × ۱۶۱ مایلتر؛ ۲۹۸ گ: ۲۵ سن

نستعلیق؛ به خط ایراهیم بن بهرام معروف به جوری؛

۱۶۲۰ / ۱۶۱۸

این نسخه به نام امیر خلیفه نوشته شده است

MATHNAWİ

Mawlāna Jalāl al Dīn Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library
Halat Afandi No. 174
vol. I, preface in verse
Persian

Titlepage ornamented in gold,
titles in red and framed
22 x 14.5 (16.1 x 9.3) cm.

298 folios, two columns of 25 lines

Nasta'liq

Javri İbrahim b. Bahram
1029 / 1620

Coppied in the name of Amir
Khalifa Sayyid Muhammad al-Mawlawi

ŞERH-I MANZÜME-İ CEZİRE-İ MESNEVİ

شرح منظومه جزیره منتهوی

SHARH-E MANZÜMA-E CAZİRA-I MATHNAWİ

Beyazıt Devlet Kütüphanesi Nu. 9262

کتابخانه دولتی بایزید (امستانبول)، ش. ۹۲۶۲

Beyazıt State Library No. 9262

manzum şerh
yp. 2b-3aدو برگ از آغاز، ب ۲-۳
تورکیcommentary in verse
fol. 2b-3a

Türkçe

معطوف به نام سلطان مراد خان

Turkish

Sultan Murad Han adına yazılmıştır

سرلوحه مذهب و مرصع، مجدول مطلق

written in the name of Sultan Murad Khan

serlevha tezhipli, yaldız kenarlı,
diğer sayfalar kırmızı cetvelli
260 x 160 (190 x 100) mm.

۱۶۰ × ۱۶۰ (۱۹۰ × ۱۰۰)؛ ۲۳۹ برگ، ۱۹ سطر

The frontpage is with gilt
corners and ornamented239 yaprak
19 satır
Talik
1038/1628

تعلیق؛ ۱۰۳۸ / ۱۶۲۸

26 x 16 (19 x 10) cm.
239 folios, 19 lines
Taliq
1038/1628

GÜLŞEN-İ TEVHİD ve CEZİRE-İ MESNEVİ

Şâhidî İbrahim Dede (ö. 1550)
Yüsf Sine-çâk (ö. 1546)

Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nu. 5008/1

yp. 2b-3a
Farsça
serlevha tezhipli; söz başları kırmızı
köşeler süslü

100 x 200 (80 x 180) mm.

Nestalik
Cevri İbrahim b. Behrâm
1051/1642

گلشن توحید و جزیرهٔ مثنوی

شاهدی ابراهیم دده (م. ۱۵۵۰)
یوسف سینہچاک (م. ۱۵۴۶)

کتابخانهٔ نور عثمانیه (استانبول)، ش. ۵۰۰۸/۱

از آغاز دو کتاب، ب ۱-۲ آ
فارسی

سرلوحه مذهب، عنوانها به قرمز، متفّش و الوان

۱۰۰ × ۲۰۰ (۸۰ × ۱۸۰) میلیمتر

نستعلیق؛ به خط جویری ابراهیم بن بهرام

۱۶۴۲/۱۰۵۱

GULSHAN-E TAVHİD AND CAZİRA-E MATHNAWI

Şâhidî İbrahim Dede (d. 1550)
Yüsf Sina-çâk (d. 1546)

Nuruosmaniye Manuscript Library
No. 5008/1

fol. 2b-3a
Persian
the titlepage illuminated; titles in red
corners ornamented

20 x 12 (11 x 6) cm.

Nastaliq
Cevri İbrahim b. Behrâm
1051/1642

CEZİRE-İ MESNEVİ

Sineçâk Yusuf Dede (ö. 1546)

Süleymaniye Kütüphanesi
Halet Efendi Nu. 786

yp. 2b - 3a

Farsça

söz başları kırmızı, başlık ve sayfa
cetvelleri tezhipli

210 x 139 (155 x 95) mm.

Taliq

Cevri İbrahim b. Behram
1082 / 1671

جزیره مشوی

یوسف سینه‌چاک (م. ۱۵۴۶)

کتابخانهٔ حالت افندی (سلیمانیه)، ش. ۷۸۶

برگ ب ۲ - آ ۳

فارسی

سرلوحه و عناوین مذهب و مرصع لاجوردی

۱۳۹ × ۲۱۰ / متن ۱۰۵ × ۹۵ میلی‌متر

تعلیق: به خط گرد آورنده: جوری ابراهیم بن بهرام*

۱۶۷۱ / ۱۰۸۲

CAZİRE-E MATHNAWĪ

Sinachâk Yusuf Dede (d. 1546)

Suleymania Library
Halet Afandi No. 786

fol. 2b-3a

Persian

The titles in red and ornamented

21 x 13.9 (15.5 x 9.5) cm.

Taliq

Cavri İbrahim b. Bahram
1082 / 1671

<p>ŞERH-I MESNEVİ Mustafa Surûri (ö. 1562)</p> <p>Galata Mevlevihânesi Nu. 105</p> <p>1 defter şerhi yp. 1b - 2a Farsça 264 yaprak 31 satır</p> <p>Nesih Derviş Ömer b. Osman 1131 / 1719</p>	<p>شرح مشوی</p> <p>مصطفیٰ الدین مصطفیٰ سروری</p> <p>کتابخانه غلاطه (استانبول)، ش. ۱۰۵</p> <p>شرح دفتر اول</p> <p>برگ ب ۱ - ۲</p> <p>فارسی</p> <p>۳۱۴ گ؛ ۳۱ مس</p> <p>نسخ؛ به خط درویش عمر بن عثمان</p> <p>۱۱۳۱ / ۱۷۱۹</p>	<p>SHARH-E MATHNAWĪ</p> <p>Mustafa Surûri (d. 1562)</p> <p>Galata Mevlevihânesi No. 105</p> <p>A commentary on the first volume</p> <p>fol. 1b-2a Persian 264 folios 31 lines Naskh Darvish Omar b. Osman 1131 / 1719</p>
---	---	---

SERH-I MESNEVİ

Şeyhi Abdülmecid b. Muharrem
es-Sivâsî (ö. 1639)

Süleymaniye Kütüphanesi
A. Tekelioğlu Nu. 391

Mesnevî'den seçilmiş beyitlerin şerhi

yp 7b - 8a
Türkçe

serlevha tezhipli, yaldız cetveli

308 yaprak
15 satır
Nesih

شرح مشوی

شیخی عبدالمجید سیواسی (م. ۱۶۳۹ م)

کتابخانه تکلی اولی (سلیمانیه)، ش. ۳۹۱
شرح ابیات منتخب به ترکی
برگ، ب ۷-۸۱

سرلوحه مذهب و مرصع لاجوردی، جدول مظلأ

۳۰۸ برگ، ۱۵ سطر
نسخ

SHARH-E MATHNAWÎ

Sheikhi Abd al Majid b. Muharram
as-Sivâsî (d. 1639)

Suleymania Library
A. Tekelioğlu No. 391

fol. 7b-8a

A commentary on selected couplets
Turkish

titlepage ornamented, gilded lines

308 folios
15 lines
Naskh

SERH-I MESNEVİ	شرح مشوی	SHARH-E MATHNAWI
Şem'i	شمعی	Sham'i
Süleymaniye Kütüphanesi Veliyuddin Efendi Nu. 1721	کتابخانه ولی الدین افندی (سلیمانیه)، ش. ۱۷۲۱	Suleymania Library Valiuddin Afandi No. 1721
II. defter şerhi	شرح دفتر دوم برگ ب ۱ - ۲	A commentary on the second book
yp. 1b - 2a Türkçe	ترکی ۳۶۸ گ: ۲۱ س	fol. 1b-2a Turkish
Farsça beyitler kırmızı keşideli	تعلیق، به خط شارح ۱۵۸۹ / ۹۹۷	The Persian couplets are red-underlined 268 folios, 21 lines
268 yaprak, 21 satır Tâlik Müellif hattı (997 / 1589)		Taliq author's hand-writing (997 / 1589)

LÜGAT-İ MÜŞKİLÂT-I MESNEVÎ (tit. 1527)

Muhammed b. Yahyâ b. Mu'min-i Konevi

Süleymaniye Kütüphanesi
Dârülmecnevî Nu. 580

yp. 28b

Farsça-Türkçe

Farsça kelimeler kırmızı ve çizgili

200 x 135 (145 x 80) mm.

28 yaprak
20 satır
Taliq

لغت مشکلات معنوی، (مؤلف ۱۵۲۷ م)

محمد بن یحیی بن مؤمن قونوی

کتابخانه دارالمعنوی (سلیمانیه)، ش. ۵۸۰

آغاز فرهنگ، برگ ب ۲۸

فارسی ترکی

واژه‌های فارسی به قرمز یا سرخ کشیده

۲۰۰ × ۱۳۵ / متن ۱۴۵ × ۸۰ میلی‌متر

برگ ب ۱-۲۸، ۲۰ سطر

تعلیق

LUGHAT-E MUSHKILÂT-E MATHNAWÎ

(written-1527)

Muhammad b. Yahyâ b. Mu'min-i Konavi

Suleymania Library
Dârülmecnevî no. 580/1

fol. 28b

Persian-Turkish

Persian words are red and underlined

20 x 13.5 (14.5 x 8) cm.

28 folios
20 lines
Taliq

DİVÂN-I KEBİR

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Mevlâna Müzesi Kütüphanesi Nu. 68

C I, Mukaddime, yp. 3b-4a

Arapça
Selçuk tarzı tezhipli

462 x 320 (400 x 277) mm.

153 yp
33 satır, 4 sütunSülüs
770 / 1368

دیوان کبیر

مولانا جلال‌الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه موزه مولانا ش. ۶۸

مقدمه

جلد ۱ برگ ب ۳-۴ آ

منقوب به اسلوب سلجوقی و مزدوج

۴۶۲ × ۳۲۰ / ۴۰۰ × ۲۷۷ میلیمتر

۱۵۳ برگ، ۳۳ سطر، چهار ستونی

ثلث

۱۳۶۸ / ۷۷۰

DİVÂN-E KABİR

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Mawlâna Museum Library No. 68

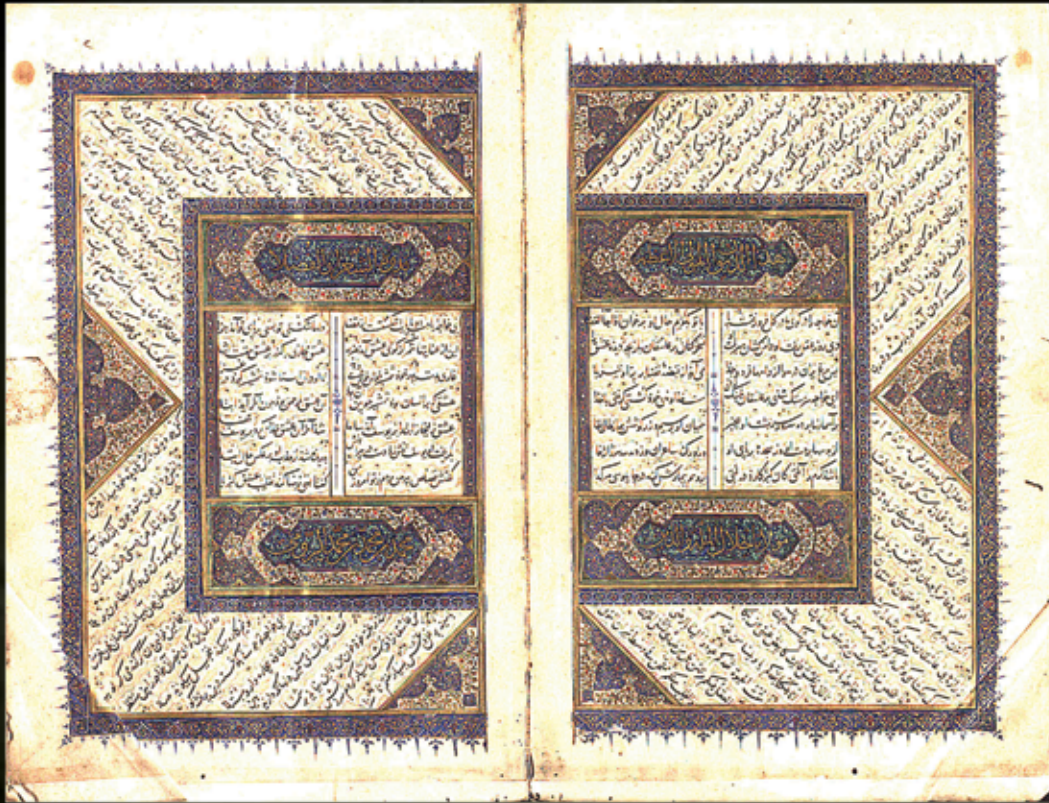
vol. I, Preface
fol. 3b-4aArabic
A fine double-page frontispiece
in Seljuk style

46.2 x 32 (40 x 27.7) cm.

153 folios

33 lines, four columns

Sulus
770 / 1368

DİVÂN-I KEBİR

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Ayasofya Nu. 3890
Zahriye ve İlk Gazeller, yp. 1b-2a

Farsça
Tezhipli zahriye
çift sütun, derkenarlı
260 x 180 mm.
536 yaprak
7 satır; derkenar 28 mısra

Talîk
XV. yy.

دیوان کبیر

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه آیاسوفیه (سلیمانیه)، ش. ۳۸۹۰

ظهريه و سرآغاز، گ ب ۳-۱

فارسی

ظهريه مذهب و مرصع

۱۸۰ × ۲۶۰ میلیمتر؛ ۵۳۶ گ؛ دو ستونی و محشی

تعلیق

قرن پانزدهم

DİVÂN-E KABİR

Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)

Suleymania Library
Ayasofya, no. 3890

Zahriya and the firs ghazals, fol. 1b-2a

The Sarlauh is illuminated
double columns, apostille

Persian

26 x 18 cm.; 536 folios

7 lines, marginal note 28 verses

Taliq

15th. century

DİVÂN-I KEBİR VE MESNEVÎ	مثنوی و دیوان کبیر	DİVÂN-E KABİR AND MATHNAWÎ
Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)	مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)	Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)
Süleymaniye Kütüphanesi Zühdü Bey Nu. 98	کتابخانه زهدی بگ (سلیمانیه)، ش. ۹۸	Suleymania Library Zühdü Beg no.98
Sütunda Divân-ı Kebir Derkenarda Mesnevi, yp. 94b-95a	از دیوان کبیر و مثنوی ایات مثنوی در حاشیه؛ ب ۹۴-۹۵ آ	Divân-e Kabîr on columns Mathnawî in Hashiyah, fol. 94b-95a
Farsça	فارسی	Persian
526 yaprak	۵۲۶ برگ	526 folios
Talik	تعلیق	Taliq

FĪHI MĀ FĪH	فيه ما فيه	FĪHE MĀFĪH
Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273)	مولانا جلال الدين رومي (۱۲۰۷-۱۲۷۳)	Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)
Süleymaniye Kütüphanesi Carullah Nu. 1074	کتابخانه جلاله (سليمانيه)، ش. ۱۰۷۴	Suleymania Library Jarullah no. 1074
Mukaddime, yp. 1b-2a	سر آغاز، ب ۱-۲	Preface, fol. 1b-2a
Farsça	فارسی	Persian
başlıklar, ayet ve hadisler kırmızı	عناوین، آیات و احادیث به قرمز	The titles, ayets and hadiths are red
149 yaprak 17 satır	۱۴۹ برگ، ۱۷ سطر	149 folios 17 lines
Talîk	تعلیق	Taliq

FĪHI MĀFĪH

Mevlāna Celāleddin-i Rūmī (1207-1273)

Süleymaniye Kütüphanesi
Pertev Paşa Nu. 255

yp. 1b-2a
Farsça

yaldız cetvelli, serlevha
tezhipli, diğer sayfalar kırmızı cetvelli;
önemli ibareler kırmızı keşideli

200 x 135 mm.
127 yaprak, 21 satır
Nesih
1118/1706

فیه ما فیه

مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)

کتابخانه پرتو پاشا (سلیمانیه)، ش. ۲۵۵
سر آغاز، ب ۱-۲

فارسی

سرلوحه مذهب، مجدول مطلق، بقیه اوراق مجدول به

قرمز، بعضی از عنوانها و عبارات سرخ
۲۰۰ × ۱۳۵ میلیمتر؛ ۱۲۷ برگ، ۲۱ سطر

نسخ، ۱۷۰۶/۱۱۱۸

FĪHE MĀFĪH

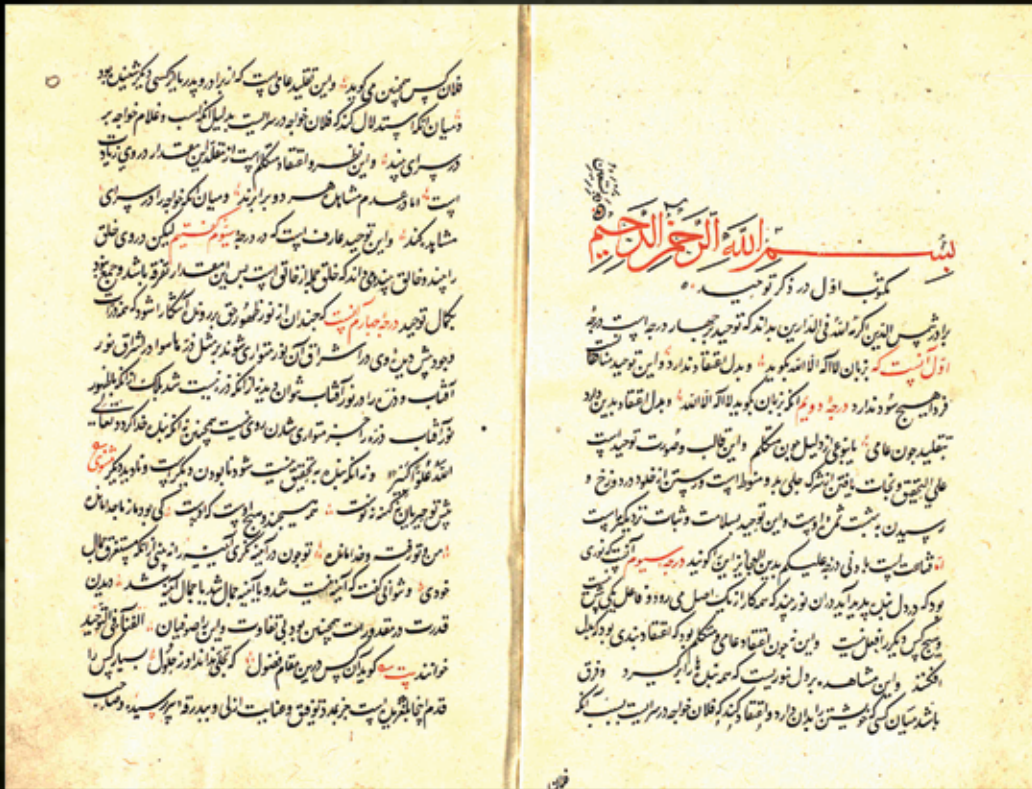
Mawlāna Jalāl al Din Rūmī (1207-1273)

Suleymania Library
Pertev Pasha no. 255

fol. 1b-2a
Persian

The titlepage is gilt rulings and ornamented,
the other pages are with red rulings,
the significant parts are red underlined
20 x 13.5 cm.

127 folios, 21 lines
Naskh
1118/1706

MEKTÜBÂT	مکتوبات	MAKTÜBÂT
Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)	مولانا جلال الدین رومی (۱۲۰۷-۱۲۷۳)	Mawlâna Jalâl al Din Rûmî (1207-1273)
Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Nu. 2096	کتابخانه آياسوفيه (سليمانيه)، ش. ۲۰۹۶ برگ اول و دوم، پ ۴-۵	Süleymania Library Ayasofya no. 2096
yp. 4b-5a Farsça	فارسی ۲۳۷ برگ، ۱۷ سطر؛ عنوانها به فرمز	fol. 4b-5a Persian
başlıklar ve önemli ibareler kırmızı	تعلیق؛ به خط محمد یوسف	The titles are red
237 yaprak, 17 satır Taliq Muhammed Yüsuf 911/1505	۱۵۰۵ / ۹۱۱ وقف سلطان محمود خان	237 folios, 17 lines Taliq Muhammad Yüsuf 911/1505
Sultan Mahmud Han Vakfi		A grant of Sultan Mahmud Khan.

RISÂLE-I SİPEHSÂLÂR

Feridûn b. Ahmed-i Sipehsâlâr

Süleymaniye Kütüphanesi
Nafiz Paşa Nu. 1210
Giriş, yp. 1b-2a

Farsça
yaldız cetveli, başlıklar kırmızı
124 yaprak
12 satır
Taliq

رسالة سیهسالار

فریدون ابن احمد سیهسالار

کتابخانه نایف پاشا (سلیمانیه)، ش. ۱۲۱۰
آغاز رساله، برگ ب ۱ - ۲ آ

فارس
مجدول مطلقاً عناوین به قرمز
۱۲۴ برگ
۱۲ سطر
تعلیق

RESÂLA-E SEPAHSÂLÂR

Faridûn b. Ahmad-i Sepahsâlâr

Suleymania Library
Nafiz Paşa Nu. 1210
Preface, fol. 1b-2a

Persian
The headings are red
The pages are enclosed within rulings.
124 folios
12 lines
Taliq

بیزهانی پشت کمان ز او
چون سپید او شیر شد ز او
نیم ز گوشه ای که با سده گویند
گفت ز گوشه ای که با سده گویند
گفت چه خبر از قیامش
عذر از قیامش چه خبر از قیامش
گفت و نه نماند کسی از قیامش
بگره گویایی بر چو سینه
گفت با حرفی که در دهان
من بهت پاشید
ششری ماز از لافچه پند
گفت شاه شاه که با سده
گفتش کن کینه تا با بارگی
تا بر کوهش بی سوئی باز
عذر از قیامش چه خبر از قیامش
گفت و نه نماند کسی از قیامش
بگره گویایی بر چو سینه
گفت با حرفی که در دهان
من بهت پاشید
ششری ماز از لافچه پند
گفت شاه شاه که با سده
گفتش کن کینه تا با بارگی
تا بر کوهش بی سوئی باز
عذر از قیامش چه خبر از قیامش
گفت و نه نماند کسی از قیامش
بگره گویایی بر چو سینه
گفت با حرفی که در دهان
من بهت پاشید
ششری ماز از لافچه پند
گفت شاه شاه که با سده
گفتش کن کینه تا با بارگی
تا بر کوهش بی سوئی باز

کجای نه ملامت
درد ز لیری غم ز سر
بزرگت کرد بد با کوه
سین کا و ز از هم بدیم
کری که گوش شیر زمان
عوه این ششری نگر
کجای نه ملامت
درد ز لیری غم ز سر
بزرگت کرد بد با کوه
سین کا و ز از هم بدیم
کری که گوش شیر زمان
عوه این ششری نگر
کجای نه ملامت
درد ز لیری غم ز سر
بزرگت کرد بد با کوه
سین کا و ز از هم بدیم
کری که گوش شیر زمان
عوه این ششری نگر

عذر از قیامش چه خبر از قیامش
گفت و نه نماند کسی از قیامش
بگره گویایی بر چو سینه
گفت با حرفی که در دهان
من بهت پاشید
ششری ماز از لافچه پند
گفت شاه شاه که با سده
گفتش کن کینه تا با بارگی
تا بر کوهش بی سوئی باز
عذر از قیامش چه خبر از قیامش
گفت و نه نماند کسی از قیامش
بگره گویایی بر چو سینه
گفت با حرفی که در دهان
من بهت پاشید
ششری ماز از لافچه پند
گفت شاه شاه که با سده
گفتش کن کینه تا با بارگی
تا بر کوهش بی سوئی باز

عذر از قیامش چه خبر از قیامش
گفت و نه نماند کسی از قیامش
بگره گویایی بر چو سینه
گفت با حرفی که در دهان
من بهت پاشید
ششری ماز از لافچه پند
گفت شاه شاه که با سده
گفتش کن کینه تا با بارگی
تا بر کوهش بی سوئی باز

پروانه در این روز ششم
چون این و غیره بشنود
چون بسنی خیر جان
در میان این روز ششم
ایمان غنچه چون بگردد
بتر روی سینه انزل
گفت سزا که ز دست
اینگی گویا بی سرو
فانست لطیف شاهین
ست دریا خیر روی
سورسرت زینتی و غنچه
صورت و پستان می آورد
باز انو از ازل آن سر
باز از روی درجی
کوز که ز شترت و کوزه
پس سان دیده نامهربان
باختی از دست غنچه
تو جهانی در جوی و سرزده
بیش مایل بود پستان
ای روی درون بلبلان
بجوان جهان یک کلامند
کس نبودش بی غنچه
بگردد پیش از آن که

ز آنکس ز کس از این
مغزنت چه با بر
ز آنکه عاری شد از این
انچه خیزد بدان کرد
سختی دست مستعد
ست به چون آید
نماند عشق از این
روی تو غنچه سر
دین نماند با غنچه
غیر از سر آید
غده دوست بر
زان بد بود
کا که زینت چشم
بدر از دوست صانع
کوه و اما در دلی
و غنچه غنچه
فستی از غنچه
تفسیر غنچه
که او آید بر خود
مردت گوید که
صابت دور هم
کس که هر چه در کس
بول او در کس

من ای و سلطان
بشش من غنچه
سند ما در تیر
عشق ز شاه و مغان
از این بر دست
غنچه که ز شاه
نی خنده ای بر
رهما بر کرد
کوز روی غنچه
فانست لطیف شاهین
بدر از کس
ست این دور
غنچه غنچه
باز از روی درجی
کوز که ز شترت و کوزه
پس سان دیده نامهربان
باختی از دست غنچه
تو جهانی در جوی و سرزده
بیش مایل بود پستان
ای روی درون بلبلان
بجوان جهان یک کلامند
کس نبودش بی غنچه
بگردد پیش از آن که

قوت خیزد از کس
سایه پرستیدار از
با بکست با سر
گفت در جوی را
ز بر بر مرغ دران
موی ما ز دست
با نازت بحال
بر سر آن من
در میان این روز ششم
بر کست باشد از
شری باشد تا
فانست غنچه

قوت خیزد از کس
سایه پرستیدار از
با بکست با سر
گفت در جوی را
ز بر بر مرغ دران
موی ما ز دست
با نازت بحال
بر سر آن من
در میان این روز ششم
بر کست باشد از
شری باشد تا
فانست غنچه

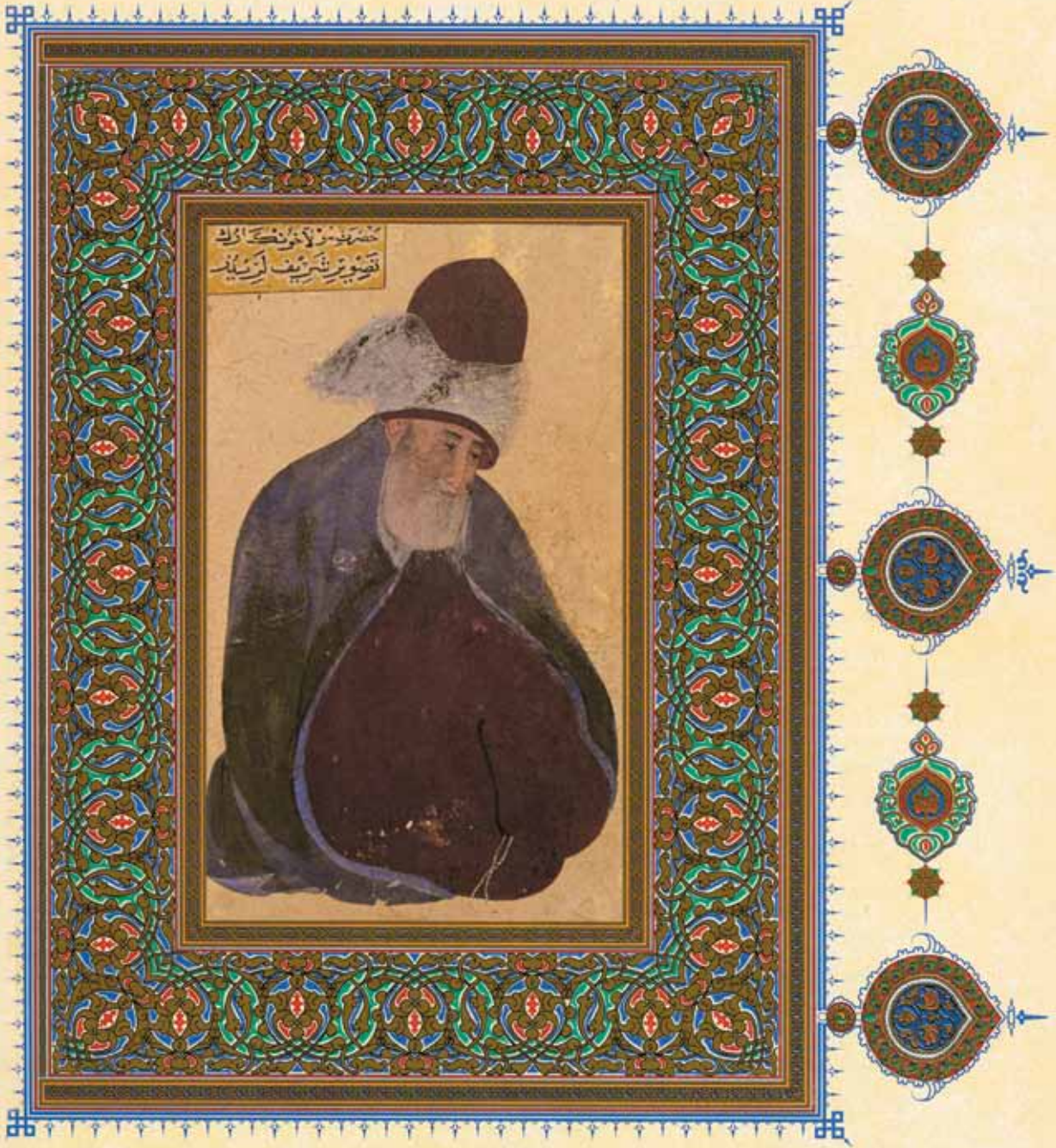
بر خیزد زینت
دست ز کس
گفت در جوی را
ز بر بر مرغ دران
موی ما ز دست
با نازت بحال
بر سر آن من

کست و غنچه
روان سخن غنچه
کست و غنچه
روان سخن غنچه

بشنو این سخن شکایت کند
کز نیسان تا مرا بریده اند
سینه خواهر شرجه شرجه از دروا
هر کسی ز دور ماند ز اصل شوهر
من هر چه عیبی تا لان شد م
هر کسی از طبع خود شد یابوس
بهر ترس از ناله من درونیت
تس ز جان ز جان تس مستور
اشک لب ز ناله نایب نیست یاد
اشک چشم کاندنی فناذ
فی حریف هر که از یاری برید
مهیوتی زهری و تر یاقی کدید
فی چلدت راه بر خون ع کند
چشم این هوش چمن بیون نیست
دو غم مار و زها بیگانه شد
روزها کروف کوز با نیست
هر که جز مای ز آبش سیر شد
دو نیا بد حال بخته هیچ خام

از جلایهما چکایت کند
دو نفر بر هم مردوزن نالیدند
تا بگویم شرح درد اشیاق
باز جوید روزگار وصل بخش
چنینی یک جان خوشحالان شدیم
از درون من عیب سرا برتر
ایک چشم دکوشان آن نور نیست
ایک کس دادید جان دستور
هر که این آتش ناله از نیب یاد
چو شش عشق کاندنی فناذ
برده ما اش برده های ما دیدند
مهیوتی دساز و شتاقی کدید
فصهای عشق بخون ع کند
مرزبان از امشتمی جز کون نیست
روزها با سوزها همراه شد
تو مان ای ناله چون تو بان
هر که بی روز نیست از شرح بر شد
پس سخن گزناه باید والسلام

تصویر شریف المصطفیٰ
بنامه شریف المصطفیٰ

بشو این سخن ز شکسته کله
 کونستان تا سرابریه این
 سینم خواهم شرحه شرحه از آرا
 هر کسی ز دور مایل از اسرار خیر
 من هر چه می بینی تا آن شد م
 هر کسی از من میوز شد با پس
 بهتر من از آن که من در دست
 تن ز جان جان تر شود
 امست از نایل تا نایل تا نایل
 آتش عشق کله دوی فنا
 زنجیر بیف هر که از لای می بیند
 همی آری آری تا نایل کله
 ز چله سب دام بر خون کله
 پیم از مرش میزین من است
 در غم ما روزها بیگانه مثل
 روزها کرف کوز با است
 هر که جز ما می آید بر ستان
 در نایل جان غنه صبح خام

از جلا بیجا چکایت کله
 در نظیرم مرد و زونای نایل
 تا بگویم شرح در دشتیان
 با نوری ز دور کا و رسول خیر
 چو نایل آلا ن خوش طایان نایل
 از دور من من نایل اسرار پس
 نایل چو ز دور کا و رسول خیر
 نایل کله نایل نایل نایل
 هر که این آتش نایل نایل
 چو شمشیر عشق کله دوی فنا
 بردها آتش بردها می آید
 همی آری جسا و ستان نایل
 نصال عشق مجنون کله
 سر ز با نایل شمشیری جز کله
 روزها با سوزها همراه مثل
 زمان ای نایل خون نایل
 هر که می آید نایل نایل
 پس سخن کلام باید نایل

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ MEVLÂNÂ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

دانشگاه سلجوق استنبولی تحقیقاتی مولانا

SELÇUK UNIVERSITY INSTITUTE OF RUMI STUDIES

KONYA / TURKEY / 2011

